ચિરંતન આચાર્ય કૃત

શ્રી પંચસૂત્રમ્.

અનુરાગી મુનિ કર્પૂરવિજયજીએ શ્રી હરિભદ્રસૂરિ કૃત ટીકાને આધારે કરેલી સરલ વ્યાખ્યા સહિત

શ્રાવક કુંવરજી આણંદજી ભાવનગર નિવાસીની
આર્થિક સહાય વડે
છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર
શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા
ભાવનગર

વીર સંવત ૨૪૫૨ વિક્રમ સંવત ૧૯૮૨

નમ્રતાભરી હિત સૂચના—આ અતિ ઉપયોગી પુસ્તક સહુ કોઈએ આદરપૂર્વક સાદ્યંત વાંચી સમજીને અન્યને વંચાવવું, સમજાવવું અને તેનું બની શકે તેટલું અનુસરણ કરવું. આવા પવિત્ર ગ્રંથોનીજ તમામ ગ્રાહકોને ભેટ આપવામાં આવે છે, અને સાધુ સાધ્વી વિગેરે જે ખપી જનો મંગાવશે તેમને પણ પ્રેમપૂર્વક ભેટ મોકલવામાં આવશે.

આનંદ પ્રી. પ્રેસ—ભાવનગર

સદ્ગત શેઠ અમરચંદ તલકચંદે તૈયાર કરાવેલ સીરીઝમાથી ઉધ્ધરેલ—

જિનેશ્વર દેવ ગુણ વર્ણન.

(ચોપાઇ)

પરમેશ્વર ઐશ્વર્યના ઠામ, શ્રી અરિહંત જિનેશ્વર નામ,
સંઘ તીરથને સ્થાપે જેહ, તીર્થંકર કહેવાયે તેહ ૧
તે પ્રભુ પૂર્ણ કૃપાના ધામ, નાથ નિરંજન તે નિષ્કામ[1],
રાગદ્વેષ ધરે નહીં આપ, ધારે સદ્ગુણ સર્વ અમાપ ૨
પૂર્ણાનંદથી નિત્ય વિલાસ, કેવલજ્ઞાને જગત પ્રકાશ,
નિર્મલ આત્મતણા તે રૂપ, સમતારસના સાગર ભૂપ ૩
એ છે સર્વ દેવાધિદેવ[2], કરવી તેની નિત્યે સેવ,
શ્રી જિનવરનુ પૂજન થાય, જેથી સઘળાં કર્મ ખપાય ૪

પાંચ મહાવ્રતધારી સુગુરૂ ગુણ વર્ણન

(સવૈયા)

જેહ પ્રમાદ ધરી ત્રસ થાવર જંતુ હણે નહીં દીન દયાળ,
[3]યતનાથી સંયમ સાધતા વિચરે પૂર્ણ દયા પ્રતિપાળ,
એહ અહિંસા વ્રતના રાગી આપ વિરાગી જ્ઞાન વિલાસ,
તે ગુરૂ ભક્તિ કરો ભવિ ભાવે હર્ષ ધરી હરવા ભવવાસ ॥ ૧ ॥
સત્ય અને પ્રિય પથ્ય વચન જે વદતા વદનકમળથી નિત,
વચનામૃતનુ સિંચન કરતા પરજનને ઉપજાવે પ્રીત,
સત્ય મહાવ્રત પાળે તેહવુ અંતર નાણી પૂર્ણ ઉલાસ,
તે ગુરૂ ભક્તિ કરો ભવિ ભાવે હર્ષ ધરી હરવા ભવવાસ ॥ ૨ ॥
ગ્રહણ કરે નહીં પરની વસ્તુ હોય કદાપિ ભલે તૃણતુ ય,
એહ અદત્તાદાન ગણીને માને પણ મનથી બહુમૂલ્ય,
એમ ધરે અસ્તેય[4] અહોનિશ[5] સર્વવિષે સમતાનો[6] ભાસ,

---

[1] તદન સ્વાર્થ રહિત. [2] દેવના પણ દેવ—પરમદેવ [3] સાવધાનતાથી
[4] ત્રીજુ મહાવ્રત અચૌર્ય [5] સદા [6] સમભાવ

चिरतन आचार्य कृत पञ्चसूत्रमध्ये प्रथम

पावपडिग्घाय गुणबीजाहाणसुत्तं

णमो वीअरागाण सव्वन्नूण देविंदपूइआण जहट्ठिअवत्थुवाईण तेलुक्कगुरूण अरुहंताण भगवंताण ।

जे एवमाइक्खंति-इह खलु अणाइ जीवे, अणाइ जीवस्स भवे, अणाइ कम्मसंजोगनिव्वत्तिए, दुक्खरूवे, दुक्खफले, दुक्खाणुबंधे ।

एअस्सणं वुच्छित्ती सुद्धधम्माओ, सुद्धधम्मसंपत्ती पावकम्मविगमाओ, पावकम्मविगमो तहाभव्वत्ताइभावओ ।

(શ્રીમાન્ હરિભદ્રસૂરિ કૃત ટીકાના આધારે)

પાપ પ્રતિઘાત અને ગુણ બીજ—આધાન સૂત્રની વ્યાખ્યા

(લેખક—સદ્‌ગુણાનુરાગી કર્પૂરવિજયજી)

વીતરાગ, સર્વજ્ઞ, સુરેન્દ્રપૂજિત, યથાસ્થિત વસ્તુ—તત્ત્વવાદી, અને ત્રૈલોક્યગુરૂ એવા અરૂહંત[1] ભગવંતોને નમસ્કાર હો।

તેઓ એમ આખ્યાન કરે છે કે ‘નિશ્ચે આ લોકમા અનાદિ જીવાત્મા છે તથા અનાદિ કર્મસંયોગજનિત જન્મ, જરા, મરણ, રોગ, શોક લક્ષણ, દુઃખરૂપ, દુઃખફળવાળો અને દુઃખની પરંપરાવાળો અનાદિ સંસાર છે’

એ અનાદિ સંસાર—ભ્રમણનો અંત શુદ્ધ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રરૂપ ધર્મનુ ઔચિત્યવડે સતત્ સત્કાર અને વિધિપૂર્વક સેવન કરવાથી થાય છે ઉક્ત શુદ્ધ ધર્મની સંપ્રાપ્તિ, મિથ્યાત્વમોહનીય પ્રમુખ પાપકર્મનો વિનાશ થવાથી થાય છે, અને તે પાપકર્મનો વિનાશ તથાવિધ [2]ભવ્યત્વ, કાળ, નિયતિ, કર્મ ને પુરૂષાતનવડે થવા પામે છે

---

१ જન્મ- મરણ રહિત થયેલા અરિહંત   २ સ્વભાવ

तस्स पुण विवागसाहणाणि चउसरण गमण, दुक्कड गरिहा, सुकडाण सेवण ।

अत्रो कायव्वमिण होउकामेण सया सुप्पणिहाण भुज्जो भुज्जो संकिलेसे, तिकालमसकिलिसे ।

जावज्जीव मे भगवतो, परम तिलोगनाहा, अणुत्तरपुण्ण-सभारा, खीणरागदोसमोहा, अचिंत चिंतामणी, भवजलहिपोआ, एगतसरणा अरहंता सरण ।

तहा पहीणजरमरणा, अवेअकम्मकलका, पणठ्ठवावाहा, केवलनाणदसणा, सिद्धिपुरनिवासी, निरुवमसुहसगया, सव्वहा कयकिच्चा, सिद्धा सरण ।

તથાવિધ ભવ્યત્વપરિપાકના સાધન અરિહતાદિક ચાર શરણ, દુષ્કૃત નિદા–ગર્હા અને સુકૃત કરણીનુ અનુમોદન કરવારૂપ કહ્યા છે તેથી મોક્ષાર્થી જનોએ સદા સુપ્રણિધાન, સકલેશ સમયે વારવાર અને અસકલેશ સમયે સામાન્ય રીતે ત્રિકાળ કર્યા કરવુ

પરમ ત્રિલોકીનાથ, પ્રધાન પુન્યના ભડાર, રાગ દ્વેષ મોહથી સર્વથા રહિત, અચિન્ત્ય ચિન્તામણિરૂપ, ભવસાગરમાં પોત સમાન અને એકાન્ત શરણ કરવા યોગ્ય એવા અરહત ભગવતોનુ મ્હારે જીવિત પર્યંત શરણુ હો !

તથા જન્મ જરા મરણથી મુક્ત–અજરામર, કર્મ–કલક રહિત, સર્વ પ્રકારની પીડા રહિત, કેવળજ્ઞાનદર્શનયુકત, શિવપુર નિવાસી, નિરૂપમ સુખ સયુક્ત અને સર્વથા કૃતકૃત્ય એવા સિદ્ધોનુ મને શરણ હો !

तहा पसतगभीरासया, सावज्जजोगविरया, पचविहायार-जाणगा, परोवयारनिरया, पउमाइनिदसणा, झाणज्झयणमगया, विसुज्झमाणभावा साहू सरण ।

तहा सुरासुरमणुअपूइया, मोहतिमिरसुमाली, रागदोस विसपरममतो, हेउ सयलकल्लाणाण, कम्मवणनिहावसू साहगो सिद्धभावस्स, केवलिपणत्तो धम्मो जावजीव मे भगव सरण ।

सरणमुवगओ अ एएसिं गरहामि दुक्कड ।

जण्ण अरहतेसु वा. सिद्धेसु वा, आयरिएसु वा, उव-ज्झाएसु वा, साहूसु वा, साहुणीसु वा, अन्नेसु वा धम्मट्ठाणेसु, माणणिज्जेसु, पूअणिज्जेसु, तहा माईसु वा, पिईसु वा, बधूसु वा,

તથા પ્રશાન્ત, ગભીર આશયવત, સાવદ્ય (પાપ) વ્યાપારથી વિરમેલા, પચ પ્રકારના આચારમા કુશળ, પરોપકારમા રક્ત (ઉજમાળ), પદ્મકમળ જેવા નિર્લેપ, શરદ્જળ જેવા સ્વચ્છ હૃદયવાળા, જ્ઞાન ધ્યાનમા સાવધાન અને વિશુદ્ધમાન પરિણામવાળા સત-સાધુઓનુ મને શરણુ હો !

તથા સુર અસુર અને મનુષ્યો વડે પૂજિત, મોહ-અધકારને ટાળવા સૂર્ય સમાન, રાગદ્વેષ રૂપ વિષને ટાળવા પરમમત્ર સમાન, સમસ્ત કલ્યાણના હેતુરૂપ, કર્મવનને બાળવા અગ્નિ સમાન, અને પરમ મોક્ષરૂપ સિદ્ધિસાધક સર્વજ્ઞપ્રણીત ધર્મનુ મને જાવજ્જીવ શરણુ હો !

ઉક્ત ચારે શરણો આદરી હુ દુષ્કૃત્ય (પાપ) ની નિદા-ગર્હા કરૂ છુ અરિહતો, સિદ્ધો, આચાર્યો, ઉપાધ્યાયો, સાધુઓ, સાધ્વીઓ કે બીજા અનેરા પૂજનીય માનનીય ગુણાધિક આત્માઓ વિષે તથા માતા, પિતા, બધુઓ, મિત્રો કે ઉપકારી જનો વિષે

होउ मे एसा सम्म गरिहा, होउ मे अकरणनिअमो, बहुमय ममेअंति इच्छामि अणुसट्ठिं अरहंताणं भगवंताणं, गुरूणं कल्लाणमित्ताणंति ।

होउ मे एएहिं संजोगो, होउ मे एसा सुपत्थणा, होउ मे इत्थ बहुमाणो, होउ मे इओ मुक्खबीअंति ।

पत्तेसु एएसु अहं सेवारिहे सिआ, आणारिहे सिआ, पडिवत्तिजुत्ते सिआ, निरइआरपारगे सिआ ।

संविग्गो जहासत्तीए सेवेमि सुकडं । अणुमोएमि सव्वेसिं अरहंताणं अणुट्ठाणं, सव्वेसिं सिद्धाणं सिद्धभावं, सव्वेसिं आयरिआणं आयारं, सव्वेसिं उवज्झायाणं सुत्तप्पयाणं, सव्वेसिं

પસદ પડી છે, તેથી અરિહંત ભગવંતો તથા કલ્યાણમિત્ર એવા ગુરૂમહારાજની હિતશિક્ષાને ઇચ્છું છું

મને એમની જોડે ઉચિત યોગરૂપ સમાગમ થાઓ ! મને એવી રૂડી પ્રાર્થના કરવાનું પ્રાપ્ત થાઓ ! એ પ્રાર્થના કરતાં મને ... લાગો ! અને એ પ્રાર્થનાથી મને મોક્ષબીજ (કલ્યાણ... સફળ સાધન-માર્ગ) પ્રાપ્ત થાઓ !

અરિહંતાદિકનો સુયોગ પ્રાપ્ત થયે છતે હું તેમની સેવા લાયક થાઉં, આજ્ઞા પાળવા લાયક થાઉં, ભક્તિયુક્ત થાઉં ...નો પારગામી થાઉં-અર્થાત્ તેમની ... ઉતરી શકું

શક્તિને ગોપવ્યા (છુપાવ્યા) ... સંબંધી અનુષ્ઠાન- ...ઠોના સિદ્ધભાવને, સૂત્રપ્રદાનને, સર્વ

मित्तेसु वा, उवयारीसु वा, ओहेण वा जीवेसु मग्गट्ठिएसु, अमग्गट्ठिएसु, मग्गसाहणेसु, अमग्गसाहणेसु, जंकिंचि वितहमायरिअं, अणायरिअव्वं, अणिच्छिअव्वं, पाव पावाणुबंधि सुहुमं वा, बायरं वा, मणेण वा, वायाए वा, काएण वा, कय वा, काराविअं वा, अणुमोइअं वा, रागेण वा, दोसेण वा, मोहेण वा, इत्थ वा जम्मे जम्मतरेसु वा गरहिअमेअं, दुक्कडमेअं, उज्झियव्वमेअं, विआणिअं मए, कल्लाणमित्तगुरुभगवंतवयणाओ, एवमेअंति, रोइअं सद्धाए, अरिहंतसिद्धसमक्खं, गरहामि अहमिणं दुक्कडमेअं उज्झियव्वमेअं इत्थ मिच्छामि दुक्कड मिच्छामि दुक्कड मिच्छामि दुक्कड ।

અથવા ઓઘે (સામાન્યત) સમકિતાદિ યુક્ત કે તેથી રહિત જીવો વિષે, પુસ્તકો વિગેરે કે ખડ્ગાદિક વિષે મે જે કંઈ વિપરીત-અવિધિ ભોગાદિક વડે નહીં આચરવા યોગ્ય, નહીં ઇચ્છવા યોગ્ય પાપાનુબંધી પાપ-સૂક્ષ્મ કે સ્થૂલ મન વચન કે કાયાવડે, રાગ દ્વેષ કે મોહવડે, આ જન્મ કે અન્ય જન્મોમા કર્યું, કરાવ્યુ કે અનુમોદ્યુ હોય, તે દુષ્કૃત્ય કલ્યાણમિત્ર ગુરુ-દેવના વચનથી નિંદા-ગર્હા યોગ્ય અને છોડવા યોગ્ય જાણ્યુ શ્રદ્ધા વડે એ વાત મને ગમી, એટલે અરિહંત-સિદ્ધની સમક્ષ એ છોડવા યોગ્ય દુષ્કૃત્યને નિંદુ-ગર્હુ છુ એ સબધે કરેલુ પાપ મિથ્યા થાઓ મિથ્યા થાઓ, મિથ્યા થાઓ ! અર્થાત્ મારા પાપ નિવેદન કરી તેની માફી માગુ છુ

ઉક્ત પાપની આલોચના મારે ભાવરૂપ થાઓ ! ફરી ફરી તેવા પાપ ન થવા પામે એમ બનો ! એ બંને વાત મને બહુ

होउ मे एसा सम्म गरिहा, होउ मे अकरणनिअमो, बहुमय ममेअति इच्छामि अणुसट्ठिं अरहंताणं भगवंताणं, गुरूणं कल्लाणमित्ताणंति ।

होउ मे एएहिं संजोगो, होउ मे एसा सुपत्थणा, होउ मे इत्थ बहुमाणो, होउ मे इओ मुक्खबीअंति ।

पत्तेसु एएसु अहं सेवारिहे सिआ, आणारिहे सिआ, पडिवत्तिजुत्ते सिआ, निरइआरपारगे सिआ ।

संविग्गो जहासत्तीए सेवेमि सुकडं। अणुमोएमि सव्वेसिं अरहंताणं अणुट्ठाणं, सव्वेसिं सिद्धाणं सिद्धभावं, सव्वेसिं आयरिआणं आयारं, सव्वेसिं उवज्झायाणं सुत्तप्पयाणं, सव्वेसिं

પસંદ પડી છે, તેથી અરિહંત ભગવંતો તથા કલ્યાણમિત્ર એવા ગુરૂમહારાજની હિતશિક્ષાને ઈચ્છુ છુ

મને એમની જોડે ઉચિત યોગરૂપ સમાગમ થાઓ! મને એવી રૂડી પ્રાર્થના કરવાનુ પ્રાપ્ત થાઓ! એ પ્રાર્થના કરતા મને હૃદયપ્રેમ જાગો! અને એ પ્રાર્થનાથી મને મોક્ષબીજ (કલ્યાણ કારક સફળ સાધન-માર્ગ) પ્રાપ્ત થાઓ!

અરિહંતાદિકનો સુયોગ પ્રાપ્ત થયે છતે હુ તેમની સેવા કરવા લાયક થાઉં, આજ્ઞા પાળવા લાયક થાઉં, ભક્તિયુક્ત થાઉં અને દોષ રહિત તેમની આજ્ઞાનો પારગામી થાઉં-અર્થાત્ તેમની આજ્ઞાને યથાર્થ રીતે પાળી પાર ઉતરી શકુ

મુમુક્ષુ-કેવળ મોક્ષાર્થી છતો, શક્તિને ગોપવ્યા (છુપાવ્યા) વગર સુકૃત્યને હુ સેવુ સર્વે અરહંતો સબંધી અનુષ્ઠાન-ધર્મદેશનાદિકને અનુમોદુ છુ તેમજ સર્વ સિદ્ધોના સિદ્ધભાવને, સર્વ આચાર્યોના આચારને, સર્વ ઉપાધ્યાયોના સૂત્રપ્રદાનને, સર્વ

त्तगे सिआ, परमसुहसाहगे सिआ, अपडिबधमेअ असुहभाव-निरोहेण, सुहभावबीअति सुप्पणिहाण सम्म पढिअव्व, सम्म सोअव्व, अणुपेहिअव्वति ।

नमो नमिअनमिआण परमगुरुवीअरागाण, नमो सेसन-मुक्कारारिहाण, जयउ सव्वण्णुसासण, परमसबोहीए सुहिणो भवतु जीवा, सुहिणो भवतु जीवा, सुहिणो भवतु जीवा ॥

इति पावपडिग्घाय गुणबीजाहाणसुत्त सम्मत्त ॥ १ ॥

નિયાણા રહિત અશુભ ભાવના નિરોધવડે શુભ ભાવનાના બીજરૂપ જાણીને, આ સૂત્રને પ્રશાન્ત આત્માએ, રૂડી એકાગ્રતા-સ્થિરતાથી સારી રીતે ભણવુ, વ્યાખ્યાનવિધિવડે સાભળવુ, અને તેના અર્થ-રહસ્યનુ ચિંતવન કરવુ

દેવર્ષિવદિત એવા પરમગુરૂ વીતરાગ પરમાત્માઓને નમસ્કાર હો ! તેમજ શેષ નમસ્કાર કરવા યોગ્ય ગુણાધિક આચાર્યાદિક પ્રત્યે નમસ્કાર હો ! સર્વજ્ઞ શાસન જયવતુ વર્તો ! પરમસંબોધિ-વર બોધિના લાભવડે મિથ્યાત્વ દોષની નિવૃત્તિ યોગે પ્રાણીઓ સુખી થાઓ ! સુખી થાઓ ! સુખી થાઓ ! ઇતિશમ્.

ઇતિ પાપપ્રતિઘાત ગુણબીજાધાન સૂત્ર સક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા સમેત સમાપ્તમ્

२ साधुधर्मपरिभावना सूत्रम्

जायाए धम्मगुणपडिवत्तिसद्धाए भाविज्जा एएसिं सरुव पयइसुदरत्त अणुगामित्त परोवयारित्त परमत्थहेउत्त । तहा दुरणुचरत्त भंगे दारुणत्त महामोहजणगत्त भूओ दुल्लहत्तंति । एवं जहासत्तीए उचिअविहाणेण अच्चतभावसार पडिवज्जिज्जा । तंजहा—थूलगपाणाइवायविरमण १ थूलगमुसावायविरमण २ थूलगअदत्तादाणविरमण ३ थूलगमेहुणविरमण ४ थूलगपरिग्गहविरमण ५ मिच्चाइ ॥

પચસૂત્રાન્તર્ગત દ્વિતીય
સાધુ-ધર્મ પરિભાવના સૂત્રની સક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા.

લખનાર—સ. ગુણાનુરાગી કર્પૂરવિજયજી—ભાવનગર

તથાવિધ કર્મના ક્ષયોપશમવડે શ્રાવકધર્મયોગ્ય અણુવ્રતાદિક આદરવાની શ્રદ્ધા થયે છતે તે ધર્મગુણોનુ સ્વાભાવિક સુદરપણુ, ભવાન્તરમા રૂડી વાસનારૂપે અનુસરવાપણુ, પરપીડાદિની નિવૃત્તિ વડે પરોપકારીપણુ તથા પર પરાએ મોક્ષસાધનરૂપે પરમાર્થ હેતુ પણુ આત્માર્થી જનોએ વિચારવુ

તથા નિરતર અભ્યાસના અભાવથી દુખે પાળવાપણુ, ભગવતની આજ્ઞાને ખડવાથી દારૂણપણુ, ધર્મદૂષકપણાવડે મહામોહનુ ઉત્પન્ન થવાપણુ અને તેવા ધર્મ ગુણોને ફરી પામવાનુ દુર્લભપણુ, ધર્મના અર્થીજનોએ વિચારવુ એ રીતે યથાશક્તિ શાસ્રોક્ત વિધિ વડે અત્યતભાવ-ઉલ્લાસપૂર્વક ધર્મવ્રતો આદરવા તે આ રીતે—

૧ સ્થૂલ પ્રાણાતિપાત વિરમણ, ૨ સ્થૂલ મૃષાવાદ વિરમણ, ૩ સ્થૂલ અદત્તાદાન વિરમણ, ૪ સ્થૂલ મૈથુન વિરમણ, ૫ સ્થૂલ પરિગ્રહ વિરમણ (પરિગ્રહ ત્યાગ) ઈત્યાદિ ॥

पडिवज्जिउण पालणे जइज्जा; सयाणाणागाहगे सिआ, सयाणाभावगे सिआ, सयाणापरतंते सिआ, श्राणाहि मोहविसपरममतो, जलं रोसाइजलणस्स, कम्मवाहितिगिच्छासत्यं, कप्पपायवो सिवफलस्स ॥

वज्जिज्जा अधम्ममित्तजोगं, चिंतिज्जाभिणवपाविए गुणे, अणाइभवसंगए अ अगुणे, उदग्गसहकारित्तं अधम्ममित्ताणं उभयलोगगरिहत्तं असुहजोगपरंपरं च ।

ઉક્ત વ્રતોને અંગીકાર કરી, તેનું પાલન કરવા પ્રયત્ન કરવો; સદા આજ્ઞાગ્રાહક (આગમના અધ્યયન-શ્રવણવડે) થવું તેનાજ અર્થચિન્તનવડે સદા આજ્ઞાભાવક થવું અને આગમ-અનુષ્ઠાનને સદા આધીન થવું, કેમકે આસવચનરૂપ આગમ[1] મોહવિષને ટાળવા પરમ મંત્રરૂપ, દ્વેષ-અગ્નિને શમાવવા જળરૂપ, કર્મવ્યાધિને ટાળવા ચિકિત્સારૂપ અને મોક્ષ-ફળ આપવાને કલ્પવૃક્ષરૂપ વખાણેલ છે

તથા અધર્મ-અકલ્યાણ મિત્રનો સંબંધ વર્જવો, અને નવા પ્રાપ્ત થએલ સ્થૂલ પ્રાણાતિપાત વિરમણાદિ વ્રતોને ચિંતવવા તેમજ સદા અવિરતિથી અનાદિ સંસાર સંબદ્ધ દોષોને તથા ચાલુ પાપની અનુમતિવડે દોષોમાં થવા પામતો વધારો, ઉભયલોક વિરુદ્ધતા અને ઉત્તરોત્તર પાપની પરંપરાવડે અશુભ યોગના પ્રવાહને વિચારી વર્જવા

---

૧ અહીં સર્વજ્ઞ પ્રભુના એકાન્ત હિતવચન રૂપ શાસ્ત્ર-આગમને જ પ્રમાણ લેખ્યાં છે તેને આગળ કરીને ચાલતા, સર્વ કાર્યની સિદ્ધિ નિયમા થવા પામે છે

परिहरिज्जा सम्म लोगविरुद्धे करुणापरे जणाणः नरिसा-विज्जधम्म सकिलेसो खु एसा, परमबोहिबीअमबोहिफलमप्प-णोत्ति। एवमालोएज्जा न खलु इत्तो परो अणत्थो अंधत्तमेअ ससाराडवीए जणगमणिट्ठावायाण अइदारुण सरुवेण असुहाणु-बध मच्चत्थ।

सेविज्ज धम्ममित्ते विहाणेण, अधो विवाणुकठ्ठगे, वाहिए विव विज्जे, दरिद्दो विव ईसरे, भीओ विव महानायगे, न इओ सुदरतरमत्थति बहुमाणजुत्ते सिआ, आणाकखी आणापडिच्छ-गे आणा अविराहगे आणानिप्फायगेति।

અન્યજનો અધર્મ ન પામે, એવી તેમના ઉપર કરૂણા આણી લોકવિરૂદ્ધ કાર્ય કાળજીપૂર્વક તજવા અન્યને ધર્મની ઉપર દ્વેષ થાય, નિંદા-ખિંસા-હેલના થાય તેમ નજ કરવુ કેમકે એ રીતે કરવુ એ અશુભ ભાવનાવડે સકલેશરૂપ, ધર્મપ્રત્યે પ્રદ્વેષ થવાથી અબોધિબીજરૂપ, અને લોકોને તેવા નિમિત્તરૂપ થવાથી પોતાને અબોધિ ફળરૂપ થવા પામે છે વળી એમ વિચારવુ કે અબોધિ ફળ રૂપ મિથ્યાત્વથી બીજો કોઈ ભારે અનર્થ નથી, પણ હિતમાર્ગ જોઈ નહીં શકવાથી તે સસાર અટવીમા અધત્વ સમાન, નરકાદિક નીચ ગતિરૂપ અનેક અનિષ્ટ-અનર્થ ઉપજાવવાડે જાતે અતિ ભયકર અને અશુભ (પાપ) અનુબધને અત્યત ઉપજાવનાર છે, તેથીજ શાસ્ત્ર કારે ઠીક કહ્યુ છે કે—ધર્મ સેવા કરનારા સર્વેને ખરેખર લોક સમુદાય આધારરૂપ છે, તેથી સુજ્ઞ-સાધુજનોએ લોકવિરૂદ્ધ તેમજ ધર્મવિરૂદ્ધ કાર્યનો બરાબર સાવધાનતાથી ત્યાગ કરવો જોઈએ

અધ જેમ પડવાની બીકથી માર્ગે દોરી ચાલનારાને, રોગી જેમ વૈદ્યોને, નિર્ધન જેમ નિર્વાહાર્થે શ્રીમતોને, અને બીકણ જેમ

पडिवन्नधम्मगुणारिह च वट्टिज्जा गिहि समुचिएसु गिहिसमायारेसु परिसुद्धाणुट्ठाणे, परिसुद्धमणकिरिए परिसुद्धवइकिरिए परिसुद्धकायकिरिए ।

वज्जिज्जाऽणेगोवघायकारण गरहणिज्ज बहुकिलेस आयइविराहग समारंभ । न चिंतिज्जा परपीड । न भाविज्जा दीणय ।

न गच्छिज्जा हरिस । न सेविज्जा वितहाभिनिवेस । उचिअमणपवत्तगे सिआ । न भासिज्जा अलिअ न फरुस न

મહાનાયકોને સેવે છે, તેમ ભલી ભક્તિ પ્રમુખ શાસ્ત્રોક્ત વિધિવડે ધર્મમિત્રોનુ સેવન કરવુ એથી બીજુ કઇ વધાર સારૂ હિતકારી નથી, એમ સમજીને ધર્મ–મિત્રો ઉપર બહુમાન રાખવુ આજ્ઞા મેળવવાના અર્થી થવુ આજ્ઞાધારક થવુ સ્વીકારેલા ધર્મ ગુણને લાયક સામાન્ય રીતેજ ગૃહસ્થયોગ્ય અનેકવિધ સદાચારો વિષે પરિશુદ્ધ મન વચન ને કાયાના વ્યાપારમા સાવધાન રહી પરિશુદ્ધ અનુષ્ઠાનવાળા થઇને રહેવુ

અનેક જીવોનો ઘાતક અને સ્વાભાવિક રીતે કવખોડવા યોગ્ય, બહુકલેશ સતાપકારી, પરલોકને બગાડનાર (ભીલ વિગેરે અગાર કર્માદિક) ધંધો વર્જવો, તથા પરને પીડા થાય એવુ ન ચિન્તવવુ

ઇચ્છિત નહિ મળતા કોઈની પાસે નકામી દીનતા ન દાખવવી, તેમજ ઇષ્ટનો ભેટો થતા હર્ષ–ઉન્માદ પણ ન કરવો, તેમજ ખોટો હઠ–કદાગ્રહ રાખવો નહીં, પરતુ વચન અનુસારે ઉચિત મનના પ્રવર્તક થવુ, મનને કાબુમા રાખતા રહેવુ, એ રીતે અસત્ય આળાદિક ને કઠોર વચન પણ ન બોલવુ, ચાડી ચુગલી ન કરવી, પરતુ હિત–મિત વચન શાસ્ત્રઅનુસારેજ બોલવાની ટેવ પાડવી

पेसुन्न नाणिबद्ध । हिअमिअभासगे सिआ । एव न हिंसिज्जा भूआणि । नगिण्हिज्ज अदत्त । न निरक्खिज्ज परदार । न कुज्जा अणत्थदड । सुहकायजोगे सिआ ।

तहा लाहोचिअदाणे लाहोचिअभोगे लाहोचिअपरिवारे लाहोचिअनिहिकरे सिआ असतावगे परिवारस्स गुणकरे जहासत्ति अणुकपापरे निम्ममे भावेण। एव खु तप्पालणेवि धम्मो जह अन्नपालणेत्ति । सव्वे जीवा पुढो पुढो ममत्त बधकारण ।

એ રીતે જીવહિંસાથી બચવુ કોઇનુ થોડુ પણ અદત્ત ન લેવું પરસ્રીને સરાગ દષ્ટિથી ન જોવી અને આર્ત્ત–રૌદ્ર ધ્યાનાદિ અનર્થ દડને ન સેવવો, પરતુ શાસ્રમર્યાદાથી શુભ કાયયોગવાળા થવુ તથા આવક પ્રમાણે દાન, ભોગ, પરિવારનુ પોષણ અને અર્થ–સંચયની વ્યવસ્થા કરનારા થવુ કહ્યુ છે કે 'આવકથી અર્ધું કે તેથી અધિક ધન ધર્મમા લગાવવુ અને બાકીનાથી બાકીનુ ઐહિક સસારકામ સાવધાનતા રાખી ડહાપણથી કરવુ '

પરિજન તથા ચાકર વર્ગને સતાપ ઉપજે એમ ન કરવુ તેમનુ શુભ ચિન્તવન કરવાવડે હિત કરનાર અને યથાશક્તિ અનુકપા–સહાનુભૂતિ દાખવવામા તત્પર રહેનાર પોતે પરમાર્થથી નિરભિમાની ને નિસ્પૃહી બને છે એ રીતે ખરેખર જેમ અન્ય જીવોનુ પાલન કરવામા ધર્મ છે, તેમ તેમનુ પાલન કરવામા પણ તેમનો ઉપગાર થવાથી ધર્મ છે–કર્તવ્ય છે કેમકે સર્વ જીવો સ્વલક્ષણ ભેદે જૂદા જૂદા છે તેમા ફક્ત લોભરૂપ મમત્વ કરવાથી સસાર બંધન (પરિભ્રમણ) નુ કારણ થાય છે

तहा जागरिअ धम्मजागरिआए, को मम कालो, किमे-अस्स उचिअ, असारा विसया निअमगामिणो विरसावसाणा, भीसणो मच्चू सव्वाभावकारी अविन्नायगमणो अणिवारणिज्जो पुणो पुणोणुबंधी, धम्मो एअस्स ओसहं एगंतविसुद्धो महापुरिससेविओ सव्वहिअकारी निरइआरो परमाणंदहेऊ ॥

नमो इमस्स धम्मस्स । नमो एअधम्मपगासगाणं । नमो एअधम्मपालगाणं । नमो एअधम्मपरूवगाणं । नमो

તથા ભાવનિદ્રાના વિરહે તત્વાલોચનરૂપ ધર્મજાગરિકાવડે જાગવુ-વિવેકથી વિચારવુ કે 'મારી કઈ કાળ અવસ્થા છે? એને ઉચિત કયુ ધર્મ-અનુષ્ઠાન છે? અતે વિછડી જનારા અને પરિણામે ભય કર ફળને દેવાવાળા શબ્દ રૂપાદિક વિષયો તુચ્છ-અસાર છે, તથા સર્વને હતા નહતા કરનારો, ઓચિંતો આવનારો, સ્વજનાદિકના બળવડે નહીં રોકાવાવાળો, અને અનેક યોનિભાવે ફરી ફરી લાગુ પડી પાછળ લાગનારો કાળ-મૃત્યુ મહાભયાનક છે આ મૃત્યુરૂપ મહાવ્યાધિને મીટાવવાને રામબાણ ઓષધસમો, નિવૃત્તિરૂપ એકાન્તવિશુદ્ધ, તીર્થ કરાદિક મહાપુરૂષોએ સેવેલો, મૈત્રી કરૂણાદિરૂપે સર્વહિતકારી, ગ્રહણ કર્યા મુજબ સાવધાનપણે પાળવાવડે નિર્દોષ અને પરમાનંદરૂપ મોક્ષને મેળવી આપનારો ઉપાય એક ધર્મજ છે'

આવા લક્ષણવાળા ધર્મને નમસ્કાર હો ! આ ધર્મના પ્રકાશક અરહંતોને નમસ્કાર હો ! આ ધર્મને યથાર્થ પાળનાર નિર્ગ્રંથ સાધુજનોને નમસ્કાર હો ! તેમજ આ ધર્મનો યથાર્થ રીતે ઉપદેશ દેવાવાળા નિસ્પૃહી સાધુજનોને નમસ્કાર હો ! અને આ ધર્મને અંગીકાર કરનારા શ્રાવકાદિક ભવ્યજનોને નમસ્કાર હો ! હું પોતે

तहा तेसु तेसु समायारेसु सइसमणागए सिआ अमुगेह अमुगकुले अमुगसिस्से अमुगधम्मट्ठाणठिए न मे तव्विराहणा न मे तदारंभो वुड्ढी ममेअस्स एअमित्थ—सारं एअमायभूअं एअं हिअं असारमणं सव्वं विसेसओ अविहिगहणेणं एवमाह तिलोगबंधू परमकारुणिगे सम्मं संबुद्धे भगवं अरहंतेत्ति । एवं समालोचिअ तदविरुद्धेसु समायारेसु सम्मं वट्टिज्जा भावमंगलमेअं तन्निप्फत्तीए ॥

તથા તે તે ગૃહસ્થઉચિત સમાચારને વિષે પોતે ઉપયોગ યુક્ત વર્તવુ, કે હુ અમુક નામનો, અમુક કુળનો, અમુક ધર્મ ગુરૂનો શિષ્ય અને અમુક ધર્મસ્થાન—વ્રતમર્યાદામા રહ્યો છુ હુ તે ધર્મસ્થાનની વિરાધના અત્યારે નથી કરતો, તેમજ તે વિરાધનાનો આરભ પણ નથી કરતો, પરતુ મારા આ ધર્મસ્થાનની વૃદ્ધિ થયા કરે છે અને આ ધર્મસ્થાન (વ્રત—મર્યાદા) સારભૂત છે, શુભ વાસનારૂપે ભવાન્તરમા સાથે આવવાથી તે આત્મભૂત છે અને સુદર ફળ—પરિણામવડે હિતરૂપ છે બીજુ બધુ ધનકણકચનાદિ વિશેષત અવિધિ ગ્રહણવડે અસાર છે, કહ્યુ છે કે પાપ (અનીતિ અન્યાય ને અપ્રમાણિકતાદિક દોષ) વડેજ અર્થરાગથી અધ બનેલ જીવ ક્વચિત્ જે કઇ ફળ—લાભ પામે છે, તે મત્સ્યને કાટામા ભરાવેલા માસના લાભની પેરે તેનો વિનાશ કર્યા વગર પચતો નથી એ પ્રમાણે ત્રિલોકીબધુ, પરમ કરૂણાળુ, પરમબોધિબીજથી કોઇના ઉપદેશની અપેક્ષા વગર સારી રીતે સ્વયસબુદ્ધ થયેલા એવા ભગવાન અરિહત સ્વમુખથી કહે છે એ પ્રમાણે સમજી લહી પ્રસ્તુત ધર્મસ્થાનરૂપ વ્રતમર્યાદાથી અવિરૂદ્ધ સદાચારોને વિષે સાવધાનપણે વર્તવુ, સૂત્રનીતિવડે વિધિપૂર્વક આવુ વર્તન કરવુ તે પ્રસ્તુત સમાચાર નિષ્પત્તિનુ ભાવ મગળ છે

तहा जागरिज धम्मजागरिआए, को मम कालो, किमे-अस्स उचिअ, असारा विसया निअमगामिणो विरसावसाणा, भीसणो मच्चू सव्वाभावकारी अविन्नायगमणो अणिवारणिज्जो पुणो पुणोणुबंधी, धम्मो एअस्स ओसह एगंतविसुद्धो महापुरिससेविओ सव्वहिअकारी निरइआरो परमाणंदहेऊ ॥

नमो इमस्स धम्मस्स । नमो एअधम्मपगासगाण । नमो एअधम्मपालगाण । नमो एअधम्मपरूवगाण । नमो

તથા ભાવનિદ્રાના વિરહે તત્વાલોચનરૂપ ધર્મજાગરિકાવડે જાગવુ -વિવેકથી વિચારવુ કે 'મારી કઈ કાળ અવસ્થા છે? એને ઉચિત કયુ ધર્મ-અનુષ્ઠાન છે? અતે વિછડી જનારા અને પરિણામે ભય કર ફળને દેવાવાળા શબ્દ રૂપાદિક વિષયો તુચ્છ-અસાર છે, તથા સર્વને હતા નહતા કરનારો, ઓચિતો આવનારો, સ્વજનાદિકના બળવડે નહીં રોકાવાવાળો, અને અનેક યોનિભાવે ફરી ફરી લાગુ પડી પાછળ લાગનારો કાળ-મૃત્યુ મહાભયાનક છે આ મૃત્યુરૂપ મહાવ્યાધિને મીટાવવાને રામબાણ ઔષધસમો, નિવૃત્તિરૂપ એકાન્તવિશુદ્ધ, તીર્થ કરાદિક મહાપુરૂષોએ સેવેલો, મૈત્રી કરૂણાદિરૂપે સર્વહિતકારી, ગ્રહણ કર્યા મુજબ સાવધાનપણે પાળવાવડે નિર્દોષ અને પરમાનંદરૂપ મોક્ષને મેળવી આપનારો ઉપાય એક ધર્મજ છે'

આવા લક્ષણવાળા ધર્મને નમસ્કાર હો । આ ધર્મના પ્રકાશક અરહંતોને નમસ્કાર હો ! આ ધર્મને યથાર્થ પાળનાર નિર્ગ્રંથ સાધુજનોને નમસ્કાર હો । તેમજ આ ધર્મનો યથાર્થ રીતે ઉપદેશ દેવાવાળા નિસ્પૃહી સાધુજનોને નમસ્કાર હો । અને આ ધર્મને અંગીકાર કરનારા શ્રાવકાદિક ભવ્યજનોને નમસ્કાર હો ! હું પોતે

तहा तेसु तेसु समायारेसु सइसमण्णागए सिआ अमुगेह अमुगकुले अमुगसिस्से अमुगधम्मट्ठाणठिए न मे तव्विराहणा न मे तदारंभो वुड्ढी ममेअस्स एअमित्थ–सारं एअमायभूअं एअं हिअं असारमण्णं सव्वं विसेसओ अविहिगहणेणं एवमाह तिलोगबंधू परमकारुणिगे सम्मं संबुद्धे भगवं अरहंतेत्ति । एवं समालोचिअ तदविरुद्धेसु समायारेसु सम्मं वट्टिज्जा भावमंगल-मेअं तन्निप्फत्तीए ॥

તથા તે તે ગૃહસ્થઉચિત સમાચારને વિષે પોતે ઉપયોગ સુક્ત વર્તવુ, કે હુ અમુક નામનો, અમુક કુળનો, અમુક ધર્મ ગુરુનો શિષ્ય અને અમુક ધર્મસ્થાન–વ્રતમર્યાદામા રહ્યો છુ હુ તે ધર્મસ્થાનની વિરાધના અત્યારે નથી કરતો, તેમજ તે વિરાધનાનો આરભ પણ નથી કરતો, પરતુ મારા આ ધર્મસ્થાનની વૃદ્ધિ થયા કરે છે અત્ર આ ધર્મસ્થાન (વ્રત–મર્યાદા) સારભૂત છે, શુભ વાસનારૂપે ભવાન્તરમા સાથે આવવાથી તે આત્મભૂત છે અને સુદર ફળ–પરિણામવડે હિતરૂપ છે બીજુ બધુ ધનકણકચનાદિ વિશેષત અવિધિ ગ્રહણવડે અસાર છે, કહ્યુ છે કે પાપ (અનીતિ અન્યાય ને અપ્રમાણિકતાદિક દોષ) વડેજ અર્થરાગથી અધ બનેલ જીવ કવચિત્ જે કઇ ફળ–લાભ પામે છે, તે મત્સ્યને કાટામા ભરાયેલા માસના લાભની પેરે તેનો વિનાશ કર્યા વગર પચતો નથી એ પ્રમાણે ત્રિલોકીબધુ, પરમ કરુણાળુ, પરમબોધિબીજથી કોઇના ઉપદેશની અપેક્ષા વગર સારી રીતે સ્વયસબુદ્ધ થયેલા એવા ભગવાન અરિહત સ્વમુખથી કહે છે એ પ્રમાણે સમજી લહી પ્રસ્તુત ધર્મસ્થાનરૂપ મતમર્યાદાથી અવિરુદ્ધ સદાચારોને વિષે સાવધાનપણે વર્તવુ, સૂત્રનીતિવડે વિધિપૂર્વક આવુ વર્તન કરવુ તે પ્રસ્તુત સમાચાર નિષ્પત્તિનુ ભાવ મગળ છે

तहा जागरिअ धम्मजागरिआए, को मम कालो, किमे-अस्स उचिअं, असारा निसया निअमगामिणो विरसावसाणा, भीसणो मच्चू सव्वाभावकारी अविन्नायगमणो अणिवारणिज्जो पुणो पुणोणुबंधी, धम्मो एअस्स ओसह एगंतविसुद्धो महापुरिससेविओ सव्वहिअकारी निरइआरो परमाणंदहेऊ ॥

नमो इमस्स धम्मस्स । नमो एअधम्मपगासगाण । नमो एअधम्मपालगाण । नमो एअधम्मपरूवगाण । नमो

તથા ભાવનિદ્રાના વિરહે તત્વાલોચનરૂપ ધર્મજાગરિકાવડે જાગવુ-વિવેકથી વિચારવુ કે 'મારી કઈ કાળ અવસ્થા છે ? એને ઉચિત કયુ ધર્મ-અનુષ્ઠાન છે ? અને વિછડી જનારા અને પરિણામે ભય કર ફળને દેવાવાળા શબ્દ રૂપાદિક વિષયો તુચ્છ-અસાર છે, તથા સર્વને હતા નહતા કરનારો, ઓચિંતો આવનારો, સ્વજનાદિકના બળવડે નહીં રોકાવાવાળો, અને અનેક યોનિભાવે ફરી ફરી લાગુ પડી પાછળ લાગનારો કાળ-મૃત્યુ મહાભયાનક છે આ મૃત્યુરૂપ મહાવ્યાધિને મીટાવવાને રામબાણ ઔષધસમો, નિવૃત્તિરૂપ એકાન્તવિશુદ્ધ, તીર્થ કરાદિક મહાપુરૂષોએ સેવેલો, મૈત્રી કરૂણાદિ રૂપે સર્વહિતકારી, ગ્રહણ કર્યા મુજબ સાવધાનપણે પાળવાવડે નિર્દોષ અને પરમાનદરૂપ મોક્ષને મેળવી આપનારો ઉપાય એક ધર્મજ છે'

આવા લક્ષણવાળા ધર્મને નમસ્કાર હો ! આ ધર્મના પ્રકાશક અરહ તોને નમસ્કાર હો ! આ ધર્મને યથાર્થ પાળનાર નિર્ગ્રંથ સાધુજનોને નમસ્કાર હો ! તેમજ આ ધર્મને યથાર્થ રીતે ઉપદેશ દેવાવાળા નિ સ્પૃહી સાધુજનોને નમસ્કાર હો ! અને આ ધર્મને અ ગીકાર કરનારા શ્રાવકાદિક ભવ્યજનોને નમસ્કાર હો ! હુ પોતે

तहा तेसु तेसु समायारेसु सइसमण्णागए सिआ अमुगेह अमुगकुले अमुगसिस्से अमुगधम्मट्ठाणठिए न मे तव्विराहणा न मे तदारभो वुड्ढी ममेअस्स एअमित्थ-सार एअमायभूअ एअ हिअ असारमण्ण सव्व विसेसओ अविहिगहणेण एवमाह तिलोगबधू परमकारुणिगे सम्म सबुद्धे भगव अरहतेत्ति । एव समालोचिअ तदविरुद्धेसु समायारेसु सम्म वट्टिज्जा भावमगलमेअ तन्निप्फत्तीए ॥

તથા તે તે ગૃહસ્થઉચિત સમાચારને વિષે પોતે ઉપયોગ યુક્ત વર્તવુ, કે હુ અમુક નામનો, અમુક કુળનો, અમુક ધર્મ ગુરુનો શિષ્ય અને અમુક ધર્મસ્થાન-મતમર્યાદામા રહ્યો છુ હુ તે ધર્મસ્થાનની વિરાધના અત્યારે નથી કરતો, તેમજ તે વિરાધનાનો આરભ પણ નથી કરતો, પરતુ મારા આ ધર્મસ્થાનની વૃદ્ધિ થયા કરે છે અત્ર આ ધર્મસ્થાન (મત-મર્યાદા) સારભૂત છે, શુભ વાસનારૂપે ભવાન્તરમા સાથે આવવાથી તે આત્મભૂત છે અને સુદર ફળ-પરિણામવડે હિતરૂપ છે બીજુ બધુ ધનકણકચનાદિ વિશેષત અવિધિ ગ્રહણવડે અસાર છે, કહ્યુ છે કે પાપ (અનીતિ અન્યાય ને અપ્રમાણિકતાદિક દોષ) વડેજ અર્થરાગથી અધ બનેલ જીવ કવચિત્ જે કઇ ફળ-લાભ પામે છે, તે મત્સ્યને કાટામા ભરાવેલા માસના લાભની પેરે તેનો વિનાશ કર્યા વગર પચતો નથી એ પ્રમાણે ત્રિલોકીબધુ, પરમ કરુણાળુ, પરમબોધિબીજથી કોઇના ઉપદેશની અપેક્ષા વગર સારી રીતે સ્વયસબુદ્ધ થયેલા એવા ભગવાન અરિહત સ્વમુખથી કહે છે એ પ્રમાણે સમજી લઈ પ્રસ્તુત ધર્મસ્થાનરૂપ મતમર્યાદાથી અવિરૂદ્ધ સદાચારોને વિષે સાવધાનપણે વર્તવુ, સૂત્રનીતિવડે વિધિપૂર્વક આવુ વર્તન કરવુ તે પ્રસ્તુત સમાચાર નિષ્પત્તિનુ ભાવ મગળ છે

तहा जागरिअ धम्मजागरिआए, को मम कालो, किमेअस्स उचिअ, असारा विसया निअमगामिणो विरसावसाणा, भीसणो मच्चू सव्वाभावकारी अविन्नायगमणो अणिवारणिज्जो पुणो पुणोणुबंधी, धम्मो एअस्स ओसहं एगंतविसुद्धो महापुरिससेविओ सव्वहिअकारी निरइआरो परमाणंदहेऊ ॥

नमो इमस्स धम्मस्स । नमो एअधम्मपगासगाणं । नमो एअधम्मपालगाणं । नमो एअधम्मपरूवगाणं । नमो

તથા ભાવનિદ્રાના વિરહે તત્વાલોચનરૂપ ધર્મજાગરિકાવડે જાગવુ-વિવેકથી વિચારવુ કે 'મારી કઈ કાળ અવસ્થા છે? એને ઉચિત કયુ ધર્મ-અનુષ્ઠાન છે? અતે વિછડી જનારા અને પરિણામે ભયકર ફળને દેવાવાળા શબ્દ રૂપાદિક વિષયો તુચ્છ-અસાર છે, તથા સર્વને હતા નહતા કરનારો, ઓચિતો આવનારો, સ્વજનાદિકના બળવડે નહીં રોકાવાવાળો, અને અનેક યોનિભાવે ફરી ફરી લાગુ પડી પાછળ લાગનારો કાળ-મૃત્યુ મહાભયાનક છે આ મૃત્યુરૂપ મહાવ્યાધિને મીટાવવાને રામબાણ ઔષધસમો, નિવૃત્તિરૂપ એકાન્તવિશુદ્ધ, તીર્થંકરાદિક મહાપુરૂષોએ સેવેલો, મૈત્રી કરૂણાદિરૂપે સર્વહિતકારી, ગ્રહણ કર્યા મુજબ સાવધાનપણે પાળવાવડે નિર્દોષ અને પરમાનદરૂપ મોક્ષને મેળવી આપનારો ઉપાય એક ધર્મજ છે'

આવા લક્ષણવાળા ધર્મને નમસ્કાર હો! આ ધર્મના પ્રકાશક અરહતોને નમસ્કાર હો! આ ધર્મને યથાર્થ પાળનાર નિર્ગ્રંથ સાધુજનોને નમસ્કાર હો! તેમજ આ ધર્મનો યથાર્થ રીતે ઉપદેશ દેવાવાળા નિસ્પૃહી સાધુજનોને નમસ્કાર હો! અને આ ધર્મને અગીકાર કરનારા શ્રાવકાદિક ભવ્યજનોને નમસ્કાર હો! હુ પોતે

एअधम्मपनजगाण। इच्छामि अहमिण धम्म पडिवज्जित्तए सम्म मणवयणकायजोगेहिं। होउ ममेअ कल्लाण परमकल्लाणाण जिणाणमणुभावओ। सुप्पणिहाणमेव चिंतिज्जा, पुणो पुणो एअधम्मजुत्ताणमवणायकारी सिआ। पहाण मोहच्छेअणमेअ। एव विसुज्झमाणे भावणाए कम्मापगमेण उवेइ एअस्स जुग्गय। तहा ससारनिरत्ते सविग्गो भवइ अममे अपरोवतावी विसुद्धे विसुद्धमाणभावे ॥

॥ इति साहुधम्मपरिभावणासुत्त सम्मत्त ॥ २ ॥

—•⊰(◎)⊱•—

આ ધર્મને ખરા મન, વચન, કાયાથી અગીકાર કરવા ઇચ્છુ છુ પરમ કલ્યાણરૂપ વીતરાગ પરમાત્માઓની કૃપાથી પ્રસ્તુત ધર્મની પ્રાપ્તિરૂપ કલ્યાણ મારે હો! એ રીતે વાર વાર ભલી એકાગ્રતાથી ચિન્તવવું તથા સાધુધર્મ પામેલા મુનિજનોના એકાન્ત હિતવચનો માન્ય કરવા તેમની પવિત્ર આજ્ઞાને યથાર્થ અનુસરવુ એ મોહનો ઉચ્છેદ કરવા પ્રધાન સાધનરૂપ છે એ રીતે કુશળ અભ્યાસવડે પવિત્ર આજ્ઞાકારી આત્મા વિશુદ્ધ થતો થતો સાચી ભાવનાવડે કર્મ–મળને ટાળી, સાધુધર્મની યોગ્યતા પામે છે એટલે તે સસારસુખથી વિરક્ત થયો છતો મોક્ષાર્થી, મમત્વ રહિત, કોઈને પીડા–ઉપતાપ નહીં કરનાર, રાગદ્વેષની ગાઠને ભેદવાવડે વિશુદ્ધ ભાવવાળો થાય છે

એ રીતે સાધુ પરિભાવના સૂત્રની સક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા શ્રીમાન હરિભદ્રસૂરિની ટીકાના આધારે યથામતિ તૈયાર કરેલી સમાપ્ત થઇ

ઇતિશમ્

—•⊰(◎)⊱•—

३ अथ पव्वज्जागहणविहिसुत्तं।

परिभाविए साहुधम्मे जहोदिअगुणे जइज्जा सम्ममेयं पडिवज्जित्तए। अपरोवतावं, परोवतावो हि तप्पडिवत्तिविग्घं, अणुपाओ खु एसो, न खलु अकुसलारम्भओ हिअं। अप्पडिबुद्धे कहिंचि पडिबोहिज्जा अम्मापिअरे। उभयलोग सफलं जीविअं। समुदायकडा कम्मा समुदायफलत्ति। एवं सुदीहो अ विओगो। अण्णहा एगरुक्खनिवासिसउणतुल्लमेअं। उद्दामो मच्चू पच्चासन्नोअ। दुल्लहं मणुअत्तं समुद्दपडिअरयणलाभतुल्लं।

પ્રવ્રજ્યા (દીક્ષા) ગ્રહણવિધિ તૃતીય સૂત્રની સંક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા.

(શ્રીમાન્ હરિભદ્રસૂરિકૃત ટીકાના આધારે)

સાધુધર્મને સારી રીતે સમજી લીધા પછી ઉપરોક્ત ગુણ વાળો ભાવિત આત્મા કોઇને ઉપતાપ–દુઃખ–પીડા યા અસમાધિ ન થાય તેવી રીતે ઉક્ત ધર્મને અંગીકાર કરવા ઉજમાળ થાય કેમકે કોઇને અશાન્તિ કે અસમાધિ ઉપજાવવી એ તેમાં વિઘ્નરૂપ થાય છે વળી એ ધર્મપ્રાપ્તિનો ઉપાય નથી કેમકે અકુશલારંભ–પરોપતાપ હિતકારક નથી કદાચ માતપિતા કર્મયોગે પ્રતિબોધ પામ્યા ન હોય તો તેમને પ્રતિબોધવા–શાન્તિથી સમજાવવા મહાસત્ત્વ શાળીના માતપિતા તો પ્રાયે પ્રતિબોધ પામેલાજ હોય છે ઉભય લોક સુધરે એવું જીવિત પ્રશંસાપાત્ર લેખાય છે સમુદાયે કરેલા શુભ કામ સમુદાયે ફળે છે–સફળ થાય છે એ રીતે ન કરાય તો આપણ સહુને ભવપરંપરાએ બહુ લાંબો વિજોગ થાય છે અને

अइप्पभूआ अणेभवा दुक्खबहुला मोहधयारा अकुसलाणु-बंधिणो अजुग्गा सुद्धधम्मस्स । जुग्गा य एअ पोयभूए भवसमुद्दे जुत्त सकज्जे निउजिउ, संवरछइअच्छिद्द नाणकण्णधार तवपवणजवण । खणे दुल्लहे सव्व कज्जोवमाइए सिद्धिसाहगधम्मसाहगत्तेण । उवादेआ य एसा जीवाण, ज न इमीए जम्मो, न जरा न मरण न इट्ठविओगो, नाणिट्ठसपओगो, न खुहा, न पिवासा, न अण्णो कोइ दोसो, सव्वहा अपरतत-जीवावत्थाण असुभरागाइरहिअ सत सिव अव्वाबाहत्ति ॥

એક વૃક્ષ ઉપર આવી રહેલા પખીતુલ્ય આ ચેષ્ટિત બને છે મૃત્યુ નહીં રાકી શકાય એવુ અને અલ્પ આયુષ્યવડે બહુ દુઃ છે સમુદ્રમા પડી ગયેલા રત્નને મેળવવા જેવુ ફરીને મનુષ્યપણુ પામવુ અતિ દુર્લભ છે બીજા પૃથ્વીકાયિકાદિક અતિ ઘણા ભવો, દુખ ભર્યા, મોહ-અધકારવાળા અને પાપ-અનુબધના પરિણામ વાળા હોવાથી શુદ્ધ ધર્મની પ્રાપ્તિ માટે યોગ્ય નથી આ મનુષ્યભવ સસારસમુદ્રમા નાવ જેવો હોવાથી તેનો આત્મકાર્ય સાધી લેવામા ઉપયોગ કરી લેવો જોઈએ કેમકે આ જીવનરૂપ નાવ સવરવડે હિસાદિક દોષ વગરનુ, જ્ઞાનરૂપ સુકાનવાળુ, તપરૂપ પવનવેગથી ચાલનાર હોવાથી ખરેખર ઉપયોગમા લઈ લેવા જેવુ છે સિદ્ધિ-સાધક ધર્મ સાધવામા હેતુરૂપ હોવાથી, આ તક દુર્લભ ને અનુપમ છે અને આ સિદ્ધિજ ભવ્યજનોને આદરવા યોગ્ય છે કેમકે ઉક્ત સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થયે છતે જન્મ, જરા, મરણ, ઇષ્ટવિયોગ, અનિષ્ટ સયોગ, ક્ષુધા, તૃષા કે બીજો કોઈ દોષ (ઉપદ્રવ) રહેવા પામતો નથી અશુભ રાગાદિ રહિત, શાન્ત, નિરૂપદ્રવ ને લગારે બાધારહિત (અવ્યાબાધ), સર્વથા સ્વતત્ર જીવનુ અવસ્થાન સિદ્ધિગતિમા હોય છે

विवरीओ अ ससारो इमीए अणवट्ठिअ सहावो । इत्थ खलु सुहीवि असुही, सतमसत, सुविणुव्व सव्व मालमालति-।"" ता अलमित्थ पडिबधेण । करेह मे अणुग्गह । उज्जमह एअ वुच्छिदित्तए। अहपि तुम्हाणुमइए साहेमि एअ । निव्विन्नो जम्ममरणेहिं समिज्झइ अ मे समीहिअ गुरुपभावेण । एव सेसेवि बोहिज्जा । तओ सममेएहिं सेविज्ज धम्म । करिज्जोचिअ करणिज्ज निराससो उ सव्वदा एअ परमगुणिसासण। अबुज्झमाणेसु अ कम्मपरिणइए विहिज्जा जहासत्ति तदुवकरणं आओवायसुद्ध समइए । कयण्णुआ खु एसा । करुणाय धम्मप्पहाण

ઉક્ત સિદ્ધિથી વિપરીત અનવસ્થિત સ્વભાવવાળો સસાર છે કેમકે એમા સુખી પણ અસુખી અને સત્ પણ અસત્ સ્વપ્નની જેમ સર્વ આલપપાલ દીસે છે તેથી તેમા પ્રતિબધ (મમતા) કરવો યોગ્ય નથી

" આપ (માત પિતા) મારાપર અનુગ્રહ-કૃપા કરો આ સસારનો અત-પાર પામવા આપ ઉજમાળ થાઓ ! હુ પણ આપની અનુમતિવડે જન્મ-મરણથી ઉભગ્યો છતો સસારનો પાર પામુ ગુરૂપ્રભાવે આ મારૂ ઇચ્છિત ફળે " એ રીતે બાકીના સ્રી પ્રમુખ પરિવારને પણ ઉચિત રીતે સમજાવે પછી પોતાના માતપિતાદિક સાથે સયમ આદરી, ચારિત્રધર્મને આ લોક-તથા પરલોકની આશસારહિત સેવે અને ચારિત્રઉચિત કરણી સદા કરે એવી વીતરાગની આજ્ઞા છે

કર્મયોગે માતપિતાદિક પ્રતિબોધ ન પામે તો શક્તિઅનુસારે તેમના નિર્વાહ માટે સ્વમતિ મુજબ આવકના નિર્દોષ સાધન કરી આપે ખરેખર એ કૃતજ્ઞતા છે અને આવી ભક્તિ લોકમા શાસનઉન્નતિના કાર

ऽणाणी जणम्मि । तओ अणुणाए पडिवज्जिज्ज धम्मं ! अणहा अणुवहे चेव उवहिजुत्ते सिआ । धम्माराहणं खु हिअं सव्वसत्ताणं । तहा तहेअं सपाडिआ । सव्वहा अपडिवज्जमाणे चइज्ना ते अट्ठाणगिलाणोसहत्थचागनाएण ॥

से जहा नामए केइ पुरिसे कहचि कंतारगए अम्मापिइसमेए तप्पडिबद्धे वच्चिज्ञा । तेसिं तत्थ निअमघाई पुरिसमित्तासज्झे समवओसहे महायके सिआ । तत्थ से पुरिसे तप्पडिबंधाओ एवमालोचिअ न भवति एए निअमओ ओसहमंतरेण, ओसहभावे अ ससओ, कालसहाणि अ एआणि । तहा सठ-

णुरूप थाय छे पछी (अनुकूळताए) मातपितानी अनुमति पामी, पोते चारित्रधर्मने अंगीकार करे एम करता पण चारित्रनी आज्ञा न मळे तो वास्तवमा पोते निष्कपट छता हित–परिणाम विचारी तेमने धर्मसन्मुख करवा माया करे केमके धर्मनु आराधन सर्व जीवाने हितकारी छे हु स्वप्नादिकना कथनवडे मातपिता दिकने धर्म पमाडवा प्रयत्न करे, छता जो तेओ सर्वथा धर्म न पामे तो 'अस्थाने ग्लानौषधार्थे त्याग'ना दृष्टान्तथी पोताना मात पितादिकनो त्याग करे ते दृष्टान्त शास्त्रकार कहे छे—

कोइ एक पुरुष मातपिता (ने भार्यादि) साथे कथचित् कोई अटवीमा पेठो छतो तेमनी साथे गमन करे छे त्या ते मात पितादिकने निश्चयघाती, पुरुषमात्रथी असाध्य छता जेनु औषध संभवी शके एवो प्राणहर महाव्याधि उत्पन्न थयो त्यारे आ पुरुष तेमना प्रतिबंधवडे एम विचारे के ' ए मातपिता औषधव गर जरूर जीवी नहीं शके अने औषध करता कदाच ते जीवशे खरा ' एम विचारी, तेमना रक्षण पूरती सघळी गोठवण करी, तेमना

गेविअ सठविअ तदोसहनिमित्त सवित्तिनिमित्त च चयमाणे साहू एस चाए अचाए । अचाए चेव चाए । फलमित्थ पहाण बुहाण धीरा एअदसिणो ॥

स ते ओसहसपायणेण जीवाविज्जा । समराओ पुरिसो-चिअमेअ । एव सुक्कपक्खिए महापुरिसे ससारकतारपडिए अम्मापिइसगए धम्मपडिबद्धे विहरिज्जा । तेसिं तत्थ निअम-विणासगे अपत्तबीजाइ पुरिसमित्तासज्झे सभवतसम्मताइओसहे मरणाइविवागे कम्मायके सिआ । तत्थ से सुक्कपक्खिए पुरिसे धम्मपडिबधाओ एव समालोचिअ विणस्सति एए अवस्स

ઔષધ માટે અને પોતાના નિર્વાહ નિમિત્તે તેમનો ત્યાગ કરી જનાર એ પુરૂષ સારો લેખાય કેમકે એવો ત્યાગ પરિણામે સયોગ કરાવનાર હોવાથી ત્યાગ ન લેખાય અને તેવે વખતે ત્યાજ રહેવાનો આગ્રહ પરિણામે વિયોગ કરાવનાર હોવાથી ત્યાગરૂપજ લેખાય પડિતજનો તત્ત્વદર્શી હોવાથી પરિણામનેજ પ્રધાન લેખે છે

તે પુરૂષ પોતાના માતપિતાને ઔષધ મેળવી આપીને જીવાડે આ પ્રમાણે પુરૂષોચિત આચરણુ સફળ થવુ સભવે છે એ રીતે કોઈક અલ્પસ સારી મહાપુરૂષ સ સારઅટવીમા પડ્યો છતો માત પિતા સગાતે ધર્મપ્રતિબધથી વિચરે ત્યા તે માતાપતાને નિશ્ચય વિનાશક, બોધિબીજ વગરના પુરૂષમાત્રવડે અસાધ્ય, સમ્યકત્વાદિક ઔષધવડે સુધરી શકે એવો, જન્મમરણાદિક ફળ-વિપાક દેવાવાળો કિલષ્ટ કર્મરૂપ મહારોગ થયો ત્યારે તે હળુકર્મી પુરૂષ ધર્મ-પ્રતિબધથી એમ વિચારે કે 'એઓ સમ્યકત્વાદિ ભાવઔષધ વગર અવશ્ય મરણ પામશે, પ્રયાસ કરતા તે ઔષધ મેળવી પણુ શકાશે, અને ત્યા-સુધી તેમનુ જીવન ટકશે ખરૂ.' એમ વિચારીને તેમના જીવનનિર્વાહ

सम्मत्ताइओसहविरहेण । तस्स सपाडणे विमासा । कालस-
हाणि अ एआणि ववहारओ। तहा सठनिअ सठनिअ इह लोग-
चिंताए तेसिं सम्मत्ताइओसहनिमित्त विसिट्ठगुरुमाइभावेण
सनिवित्तिनिमित्त च किचकरणेण चयमाणे सजम पडिवत्तिए
साहुमिद्धीए एस चाए अचाए तत्तभावणाओ। अचाए चेव
चाए मिच्छाभावणाओ । तत्तफलमित्थ पहाण परमत्थओ।
धीरा ए अदंसिणो आसन्नभवा ॥

स ते सम्मत्ताइओसहसपाडणेण जीवाविज्ञा अवत्तिअ
अमरणावञ्झबीअजोगेण । सभवाओ सुपुरिसोचिअमेअ
પૂર્તી સભાળ માટે યોગ્ય ગોઠવણ કરી, વિશિષ્ટ ગુર્વાદિક પાસેથી
તેમને માટે સમ્યક્ત્વાદિક ભાવઔષધ સ પાદન કરી લેવા અને સ્વ
વૃત્તિ નિમિત્તે ઘટિત આચરણ કરવા સયમ આદરી, તે માતપિ
તાનો પૂર્વોક્ત રીતે કાર્યસિદ્ધિને માટે ત્યાગ કરતો સતો ધર્મશીળ જ
લેખાય કેમકે તેવે પ્રસગે તત્ત્વભાવનાથી ત્યાગ તે અત્યાગસમો અને
મિથ્યાભાવનાથી અત્યાગ તે ત્યાગસમો જ લેખાય કારણ કે નિકટ
ભવી (તરતમા આત્મકલ્યાણ કરનારા) ધીર પુરુષો તત્ત્વદર્શી
હોવાથી તત્ત્વફળ (પરિણામ) નેજ પરમાર્થથી પ્રધાન લેખે છે

તે નિકટભવી મહાપુરુષ પોતાના માતપિતાને મોક્ષના અમોઘ
બીજરૂપ સમ્યક્ત્વાદિક ભાવઔષધ મેળવી આપવાવડે તેમને જન્મ
મરણાદિકના હેતુરૂપ લેખાતા કિલષ્ટકર્મરૂપ મહારોગથી સર્વથા
મુક્ત કરે છે સભવિત રીતે સત્પુરુષને ઉચિત એવુ એ આચરણ
લેખાય વળી માતપિતાનો ઉપગાર બીજી કોઈ રીતે વળી શકે
એવો નથી તેથી સજ્જનોનો એ ધર્મ છે કે માતપિતાને
બનતી દરેક કોશીષ કરીને સમ્યક્ત્વાદિક વાસ્તવિક ધર્મ પમાડવો.

दुप्पडिआराणि अ अम्मापिईणि । एस धम्मोसयाण, भगवं इत्थ नाय, परिहरमाणे अकुसलाणुबंधि अम्मापिइसोगंति । एवमपरोवतावं सव्वहा, सुगुरुसमीवे पुइत्ता भगवंते वीअरागे साहू अ, तोसिऊण विहवोचिअं किवणाइ, सुप्पउत्तावस्सए सुनिसुद्धनिमित्ते समहिवासिए विसुज्झमाणो महयापमोएण, सम्मं पव्वइज्जा लोअधम्मेहिंतो लोगुत्तरधम्मगमणेण । एसा जिणाणमाणा महाकल्लाणत्ति न विराहिअव्वा बुहेण महाणत्थमयाओ सिद्धिकरिणा ॥

॥ इति पव्वज्जागहणविहिसुत्तं सम्मत्तं ॥

ગર્ભાવાસમાં જ પ્રતિજ્ઞા લઈ, પ્રવ્રજ્યા લેવાથી માતપિતાને સંભવતો શોક અનર્થકારી જાણીને તેનો પરિહાર કરનારા મહાવીર પ્રભુ પોતેજ તેમાં દ્રષ્ટાન્તરૂપ છે એ રીતે માતપિતાદિક કોઈને ઉપતાપ ન થાય એમ સર્વથા ચીવટ રાખીને, વીતરાગ પરમાત્માની દ્રવ્યભાવથી પૂજા કરી, સંત-સાધુજનોનો પણ દ્રવ્યભાવથી સત્કાર કરી અને સ્વસંપત્તિ અનુસારે દીન દુખીજનોને સંતોષ પમાડી, સમુચિત વેષ-વસ્ત્રાદિકને ધારણ કરી, સુવિશુદ્ધ નિમિત્ત જોઈ, પ્રસંગે પ્રસંગે શુરૂમહારાજના શુરૂમંત્રવડે સમભિવાસિત થઈ,વિશુદ્ધમાન પરિણામે સુગુરૂ સમીપે અત્યંત હર્ષ-પ્રમોદપૂર્વક પોતે સદોષ લૌકિક ધર્મનો ત્યાગ કરી, લોકોત્તર-ચારિત્રધર્મને ગ્રહણ કરે એવી મહા કલ્યાણકારી શ્રી વીતરાગ દેવની આજ્ઞા છે તે આજ્ઞાને મોક્ષસુખના અર્થી વિવેકી જનોએ મહા અનર્થના ભયથી કદાપિ વિરાધવી (ખંડવી) નહીં ઇતિશમ્.

ઇતિ પ્રવ્રજ્યાગ્રહણુવિધિ તૃતીય સૂત્રની વ્યાખ્યા સંપૂર્ણ.

४ अथ पव्वज्जापरिपालणा सुत्तम्

स एवमभिपव्वइए समाणे सुविहिभावओ किरिआफलेण जुज्जइ । विसुद्धचरणे महासत्ते न विवज्जयमेइ । एअभावेऽभिप्पेअसिद्धी उवायपवित्तीओ । नाविवज्जत्थोणुवाए पयट्टइ । उवाओ अ साहगो निअमेण । तस्स तत्तचाओ अण्णहा अइप्पसगाओ, निच्छयमयमेअं ॥

૪ પ્રવ્રજ્યા પરિપાલના સૂત્રની સંક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા,

એ મુમુક્ષુ ઉક્તવિધિવડે પ્રવ્રજ્યા (દીક્ષા) આદરી, સુવિધિ ભાવથી સયમક્રિયાનુ ઉત્તમ ફળ પામે છે વિશુદ્ધ ચારિત્રવત તે મહાસત્વશાળી મુમુક્ષુ, મિથ્યાજ્ઞાનરૂપ વિપર્યાસ ભાવને પામતો નથી

વિપર્યાસના અભાવે સદ્ઉપાય (સતસાધન) પ્રવૃત્તિથી ઇચ્છિત સિદ્ધિ થઈ શકે છે સમ્યગ્જ્ઞાનવાન્ મુમુક્ષુ અસતસાધનમા પ્રવર્તતો નથી, અને સતસાધન તો નિયમા કાર્યસાધક બને છે, તેથી તેમા તે લીન બની જાય ૮ તે વગર કાર્યસિદ્ધિ થઇ શક્તી નથી કેમકે અતિપ્રસ ગ દોષ આવે છે એ નિશ્ચયમત સૂક્ષ્મબુદ્ધિથી સમજી શકાય એવો છે

પત્થર અને સુવર્ણને, તથા શત્રુ અને મિત્રને સમભાવથી જોનાર, તેમજ હઠ-આગ્રહ રહિત (સરલ સ્વભાવી) હોવાથી પ્રશમ (વૈરાગ્ય) જનિત ખરા નિરૂપાધિક સુખને વરેલો તે મુમુક્ષુ ગ્રહણ અને આસેવના શિક્ષાને સારી રીતે અ ગીકાર કરે છે ગુરૂકુળમા વસનાર -તેનાથી અલગો નહીં થનાર, ગુરૂપ્રતિબદ્ધ-તેમના પ્રત્યે આદર

से समलिट्टुकचणे समसत्तुमित्ते निअत्तग्गहदुक्खे पम-समुहसमेए सम्म सिक्खमाइअइ। गुरुकुलवासी गुरुपडिबद्धे विणीए भूअत्थदरिसी न इओ हिअ तत्तंति मन्नइ सुस्सूसाइ-गुणजुत्ते तत्ताभिनिवेसाविहिपरे। परममंतोत्ति अहिज्जइ सुत्त बद्धलक्खे आसमाविप्पजुत्ते आययट्ठी। स तमवेइ सव्वहा। तओ सम्म निउंजइ। एअं धीराण सासणं। अण्णहा अणि-ओगो। अविहिगहिअमंतनाएण अणाराहणाए न किंचि तद-

બહુમાન રાખનાર, વિનીત-વિનયવંત અને તત્ત્વાર્થદર્શી, શુશ્રુષા દિ૰ ગુણયુક્ત તથા તત્ત્વમાં દ્રઢ આગ્રહપૂર્વક વિધિરસિક તે ઉક્ત ગુરૂકુળવાસથી અધિક સારૂં બીજું હિત તત્ત્વ માનતો નથી, કેમકે તે પવિત્ર શાસ્ત્રવચનોને અનુસરી ચાલનાર હોય છે એથી જ્ઞાનના ભાગી થવાય છે તથા શ્રદ્ધા અને ચારિત્રમાર્ગમાં વધારે દ્રઢ થવાય છે, એમ સમજી ઉત્તમ મુમુક્ષુઓ જીંદગીપર્યન્ત ગુરૂ કુળવાસને તજતા નથી

૧ શુશ્રૂષા, ૨ શ્રવણ, ૩ ગ્રહણ, ૪ ધારણા, ૫ વિજ્ઞાન, ૬ ઇહા, ૭ અપોહ અને ૮ તત્ત્વાભિનિવેશ એ બુદ્ધિના આઠ ગુણ કહ્યા છે રાગદ્વેષમોહાદિક ભાવવિષ ટાળવા સમર્થ પરમમંત્ર સમાન જાણી, સાધ્યપ્રત્યે લક્ષ રાખી, આ લોક પરલોકાદિક સુખની સ્પૃહા રહિત જે મોક્ષાર્થી સાધુ સૂત્ર-સિદ્ધાંતને પાઠશ્રવણ વડે અભ્યાસે છે તે તેને યથાતથ્યપણે સમજે છે, તેથી તે તેનો સદુપયોગ કરે છે એ રીતનું જ્ઞાની પુરૂષોનું શાસન છે

અન્યથા અવિધિપૂર્વક તેનો અભ્યાસ કરતાં અવિધિગૃહિત મંત્રના દૃષ્ટાંતે વિપર્યય-વિપર્યાસ થવા પામે છે અનારાધનામાં એકાન્તે પ્રવૃત્તને વાસ્તવિક અભ્યાસના અનાદરથી ઈષ્ટ, અનિષ્ટ

णारमाश्रो धुव । इत्थ मग्गदेसणाए दुक्ख अवधीरणा अप्पडि-
वत्ती । नेवमहीअमहीअ अवगमविरहेण, न एसा मग्गगामिणो
विराहणा अणत्थमुहा । अत्थहेऊ तस्सारमाश्रो धुव । इत्थ
मग्गदेसणाए अणभिनिवेसो । पडिवत्तिमित्त किरिआरंभो ।
एवंपि अहीअ अहीअ अवगमलेसजोगश्रो । अय सबीओनिय-
मेण । मग्गगामिणो खु एसा अवायबहुलस्स । निरवाए जहोदिए
सुत्तुत्तकारी हवइ पवयणमाइसंगए पंचसमिए तिगुत्ते । अणत्थ-

(મોક્ષ, ઉન્માદાદિ) કશુ ફળ મળતુ નથી સદ્અનુષ્ઠાન મોક્ષ ફળદાયક જ છે ચારિત્રનુ પ્રધાનફળ મોક્ષજ છે બાકી બીજુ કૃષિપલાલના દષ્ટાન્તે અફળ જ જાણુવુ અને ચારિત્રભગનુ ફળ ઉન્માદાદિક જ છે એટલે ઉન્માદ થાય અથવા લાબો વખત ચાલે એવો રોગ લાગુ પડે અથવા કેવળીભાષિત ધર્મથી ચુકવાનુ -ભ્રષ્ટ થવાનુ બને આવા અનારાધનાવાળાને તાત્ત્વિક માર્ગદેશના સાભળતા દુખ, અવધીરણા-ઉપેક્ષા અને અનગિકારપણુ હોય છે કેમકે શુદ્ર માર્ગદેશના ક્ષુદ્ર સત્ત્વવાળાને, મૃગના ટોળાને સિહનાદ જેવી વસમી (અતિ ત્રાસદાયક) લાગે છે તથા કઈક હળવા કર્મી જીવને અવધીરણા-ઉપેક્ષા થવા પામે છે, પણ દેશનાનુ તેવુ (વસમુ) દુખ લાગતુ નથી અને તેથી પણ વધારે હળવા કર્મી જીવોને અવધીરણા હોતી નથી, અનગીકાર હોય છે

એ રીતે અનારાધનાવડે અભ્યાસેલુ સૂત્ર સમ્યગ્ અવબોધના અભાવે પરમાર્થથી અભ્યાસ કરેલુ નજ લેખાય ઉક્ત અધ્યયન સબધી અનારાધના માર્ગગામી જીવને એકાન્ત અનર્થકારી વિરાધના રૂપ થતી નથી કેમકે તેના અભ્યાસના આરભથી મોક્ષગમનનોજ આરભ થતો હોવાથી તે પર પરાએ મોક્ષના અગરૂપજ છે અહીં વિરાધના

परे एअचाए अविअत्तस्सासिसुजणणिचायनाएण । विअत्तोहत्थ केवली एअफलभूए सम्ममेअ विआणइ दुविहाए परिणाए ॥

तहा आसासपयासदीव सदीणाऽथिराइमेअ असदीणथि-

છતે તત્ત્વમાર્ગની દેશનામા સાબળનારને ત્યાન્ત્યાત્યાજ્ય આશ્રી અ ભિનિવેશ—હઠાગ્રહ હોતો નથી એટલુજ નહીં પણ અલ્પ અલ્પતર વિરાધકને પ્રાતપાત્ત (માર્ગનો આદર) અને ક્રિયાર્‌ક્ષ પણ થવા પામે છે એ રીતે પણ વિરાધનાવડે અભ્યાસેલુ સૂત્રઅધ્યયન થોડા પણ સમ્યગ્ અવબોધયોગે ભાવથી અભ્યાસેલુ જાણવુ આવો વિરાધક નિશ્ચે સમ્યકત્વયુક્ત હોય, કેમકે માર્ગગામી (સમકિત વત) નેજ આવી વિરાધના હોવી સભવે તે પણ વગરભોગવ્યે ન છુટે એવા ક્લિષ્ટ કર્મવાળા જીવનેજ જેને એવા ક્લિષ્ટ કર્મ શેષ નથી એવો યથોદિત માર્ગમાગી—સમકિતવત જીવ સૂત્રોક્ત મર્યાદાએ પાચ સમિતિએ સમિત અને ત્રણ ગુપ્તિવડે ગુપ્ત છતોજ વર્તે, એટલે આઠ પ્રવચન માતાનુ યથાવિધિ પાલન કરતો જ રહે ચારિત્રપ્રાણનું રક્ષણ ને પોષણ કરનારી ઉક્ત પ્રવચનમાતાનો ત્યાગ અનર્થકારી થાય છે કોને ? પરમાર્થથી બાળ જીવને કોની પેરે ? શિશુ જનનીના ત્યાગ દૃષ્ટાતે જેમ બાળક, માતાના ત્યાગથી વિનાશ પામે છે તેમ અત્ર સમજવુ ભાવચિન્તા વિષે આઠ પ્રવ ચનમાતાના પ્રગટ ફળરૂપ સર્વજ્ઞ ભગવાન બે પ્રકારની પરિજ્ઞા વડે આ ઉપર જણાવેલી સર્વ હકીકત સમ્યગ્ રીતે અર્થાત્ ભાવ પરિણતિ વડે સપૂર્ણ જાણે છે એટલે કે અવબોધમાત્રરૂપ જ્ઞપરિ જ્ઞાવડે અને તદ્દગર્ભગત ક્રિયારૂપ પ્રત્યાખ્યાનપરિજ્ઞાવડે ॥

તથા તે મુમુક્ષુ, આ ભવસાગરમા ખરૂ આશ્વાસન લેવા માટે દ્વીપરૂપ અને અત્યંત દુ ખદાયક અન્ધકારમા ખરો પ્રકાશ આપ નાર દીપકરૂપ ક્ષયોપશમિક (ચળ) અને ક્ષાયક (અચળ)

रत्थमुज्झमइ। जहामत्तिमसभते अणूसगे असरात्तजोगाराहए भवइ उत्तरत्तरजोगासिद्धीए मुचइ पावकम्मुणत्ति। विसुज्झमाणे आमव-भावकिरिअमाराहेइ। पसमसुहमणुहवइ अपीडिए सजमतवकि रिआए अव्वहिए परीसहोवसग्गेहिं वाहिअसुकिरिआनाएण ॥

से जहा नामए केइ महावाहिगहिए अणुहूअतव्वेअणे विणाया सरूवेण निव्विणे तत्तओ। सुविज्जवयणेण सम्म तमवगच्छिअ जहाविहाणओ पवण्णे सुकिरिअं। निरुद्धजहि-भाववाळा चारित्र अने ज्ञानने सारी रीते जाणे छे एटलुज नहीं पण ते सूत्रोक्त नीतिवडे स्थिर–क्षायकभाव पेदा करवा उद्यम करे छे शक्तिने गोपव्या वगर, भ्रान्ति रहित, अने फळप्राप्ति माटे अधीरज कर्या विना सूत्रानुसारे उत्कृष्ट सयमव्यापारने करतो ते असग योगनो आराधक थाय छे ए रीते उत्तरोत्तर योगनी सिद्धिवडे ते ते गुणनो रोध करनारा पापकर्मथी मूकाय छे, अने सुनिर्मळ परिणामने पामी, जीवनपर्यत मोक्षसाधक भावक्रियाने आराधे छे ते तप–सयम क्रियाने सुखे सुखे करतो अने विविध परीषह–उपसर्गोवडे लगारे क्षुभित नहीं थतो शान्तसुधारसनो आस्वाद करतो छतो विचरे छे कोनी पेरे ? व्याधिवाळाने शोभ न क्रियाना दृष्टान्ते ते आ रीते —कोइक माणुस कोढ प्रमुख महाव्याधिथी घेरायो छतो, ते व्याधिनी वेदनानो अनुभव पामी, वेदनाना स्वरूपवडे जाणीतो थइ, खरेखर ते वेदनाथी खिन्न थइ आ पछी ते सुवैद्यना वचनथी ते व्याधिने सारी रीते ओळखी ते सलाह मुजब यथाविधि तेनो उपाय करवा लागे, व्याधि भयथा स्वेच्छाचार तजी दइ, हलकु अने पथ्य भोजन करतो ते व्याधिथी मुक्त थाय पछी वेदना रहित थई आरोग्य सारी रीते मेळवी तेमा वधारो करतो छतो, शिरावेध अन क्षार

च्छाचारे तुच्छपत्थभोइ मुचमाणे वाहिणा निअत्तमाणवेअणे समुवलब्भारोग्ग पवड्ढमाणतब्भावे तल्लाभनिव्वुईए तप्पडिबंधाओ सिराखाराइजोगेवि वाहिसमारुग्गविणाणेण इट्ठनिप्फत्तीओ अणाकुलभावयाए किरिओवओगेण अपीडिए अव्वहिए सुहलेस्साए वड्ढइ । विज्ज च बहुमण्णइ ॥

एव कम्मवाहिगहिए अणुभूअ जम्माइवेअणे विणाया दुक्खरूवेण निव्विण्णे तत्तओ । तओ सुगुरुवयणेण अणुट्ठाणाइणा तमवगच्छिअ पुव्वुत्तविहाणओ पवन्ने सुकिरिअं पव्वज्ज निरुद्धपमायायारे असारसुद्धभोई मुच्चमाणे कम्मवाहिणा निअत्तमाणिट्ठविओगाइवेअणे समुवलब्भ चरणा-

પાતાદિયોગે વ્યાધિ શમ્યાથી થયેલ આરોગ્યના યથાર્થ ભાનવડે આરોગ્યસિદ્ધિ થયાથી, તથા આરોગ્ય સાચવી રાખવા મનની અશાન્તિ દૂર થવા માટે ઇતિકર્તવ્યતારૂપ ક્રિયા કરવાનો બોધ હોવાથી અપીડિતપણે તથાવિધ સ્થાન આસન અને ઔષધપાનાદિક સેવતા કંટાળો નહીં લાવતો સતો પ્રશસ્તભાવરૂપ શુભલેશ્યાવડે વૃદ્ધિ પામે છે અને વૈદ્યને મહાદુ ખનિવૃત્તિના હેતુરૂપ બરાબર સમજીને બહુમાને છે

એ રીતે કર્મવ્યાધિથી ગ્રસ્ત થયેલો પ્રાણી, જેણે જન્મમરણાદિકની વેદનાનો અનુભવ કરેલ હોય અને તેવી અનંત વેદન જેને સારી રીતે સમજાઇ હોય તે ખરી રીતે તેવી વેદનાથી વિરક્ત થવા ઇચ્છે છે પછી સુગુરૂના વચનથી ઉચિત આચરણવડે સુગુરૂને તથા કર્મવ્યાધિને ઓળખીને, પૂર્વલા ત્રીજા સૂત્રમ કહેલા વિધાનવડે ભાગવતી દીક્ષારૂપ સંયમક્રિયાને આદરી, પ્રમાદ ચરણનો ત્યાગ કરી, શુદ્ધ અચિત્ત સાદા ખાનપાનથી પોતાનો સંયમ

त्यमुज्जमइ। जहामत्तिमसमते अणुसगे असमत्तजोगाराहए भवइ उत्तरत्तरजोगसिद्धीए मुचइ पावकम्मुणत्ति। विसुज्झमाणे आमव-भावकिरिअमाराहेइ। पसमसुहमणुहवइ अपीडिए सजमतवकि रिआए अव्वहिए परीसहोवसग्गेहिं वाहिअसुकिरिआनाएण॥

से जहा नामए केइ महावाहिगहिए अणुहूअतव्वेअणे विणाया सरूवेण निव्विणे तत्तओ। सुविज्जवयणेण सम्म तमवगच्छिअ जहाविहाणओ पवण्णे सुकिरिअं। निरुद्धजहि-भाववाळा चारित्र अने ज्ञानने सारी रीते जाणे छे એटલુ જ नહीं पण ते सत्रोक्त नीतिवडे स्थिर-क्षायकभाव पेदा करवा उद्यम करे छे शक्तिने गोपव्या वगर, भ्रान्ति रहित, अने फळप्राप्ति माटे अधीरज कर्या विना सूत्रानुसारे उत्कृष्ट संयमव्यापारने करतो ते असंग योगनो आराधक थाय छे ए रीते उत्तरोत्तर योगनी सिद्धिवडे ते ते गुणनो शोध करनारा पापकर्मथी मूकाय छे, अने सुनिर्मळ परिणामने पामी, जीवनपर्यंत मोक्षसाधक भावक्रियाने आराधे छे ते तप-संयम क्रियाने सुखे सुखे करतो अने विविध परीषह-उपसर्गोवडे लगारे क्षुभित नहीं थतो शान्तसुधारसनो आस्वाद करतो छतो विचरे छे कोनी पेरे? व्याधिवाळाने शोभन क्रियाना दृष्टान्ते ते आ रीते —कोईक माणस कोढ प्रमुख महाव्याधिथी घेरायो छतो, ते व्याधिनी वेदनानो अनुभव पामी, वेदनाना स्वरूपवडे जाणीतो थइ, खरेखर ते वेदनाथी खिन्न थइ या पछी ते सुवैद्यना वचनथी ते व्याधिने सारी रीते ओळखी सलाह मुजब यथाविधि तेनो उपाय करवा लागे, व्याधि वळवाना भयथी स्वेच्छाचार तजी दइ, हलकु अने पथ्य भोजन करतो ते व्याधिथी मुक्त थाय. पछी वेदना रहित थई आरोग्य सारी रीते मेळवी तेमा वधारो करतो छतो, शिरावेध अने क्षार

च्छाचारे तुच्छपरथमोइ मुचमाणे वाहिणा निअत्तमाणवेअणे समुवलम्भारोग पवड्ढमाणतब्भावे तल्लाभनिव्वुईए तप्पडिबघाओ सिराखाराइजोगेवि वाहिसमारुग्गविण्णाणेण इट्ठनिप्फत्तीओ अणाकुलभावयाए किरिओवओगेण अपीडिए अव्वहिए सुहलेस्साए वड्ढइ । विज्जं च बहुमण्णइ ॥

एव कम्मवाहिगहिए अणुभूअ जम्माइवेअणे विण्णाया दुक्खरूवेण निव्विण्णे तत्तओ । तओ सुगुरुवयणेण अणुट्ठाणाइणा तमवगच्छिअ पुव्वुत्तविहाणओ पवन्ने सुकिरिअं पव्वज्ज निरुद्धपमायायारे असारसुद्धमोई मुचमाणे कम्मवाहिणा निअत्तमाणिट्ठविओगाइवेअणे समुवलम्भ चरणा-

ઘાતાદિયોગે વ્યાધિ શમ્યાથી થયેલ આરોગ્યના યથાર્થ ભાનવડે આરોગ્યસિદ્ધિ થયાથી, તથા આરોગ્ય સાચવી રાખવા મનની અશાન્તિ દૂર થવા માટે ઇતિકર્તવ્યતારૂપ ક્રિયા કરવાનો બોધ હોવાથી અપીડિતપણે તથાવિધ સ્થાન આસન અને ઔષધપાનાદિક સેવતા કંટાળો નહીં લાવતો સતો પ્રશસ્તભાવરૂપ શુભલેશ્યાવડે વૃદ્ધિ પામે છે અને વૈદ્યને મહાદુઃખનિવૃત્તિના હેતુરૂપ બરાબર સમજીને બહુમાને છે

એ રીતે કર્મવ્યાધિથી ગ્રસ્ત થયેલો પ્રાણી, જેણે જન્મમરણાદિકની વેદનાનો અનુભવ કરેલ હોય અને તેવી અનંત વેદના જેને સારી રીતે સમજાઇ હોય તે ખરી રીતે તેવી વેદનાથી વિરક્ત થવા ઇચ્છે છે પછી સુગુરૂના વચનથી ઉચિત આચરણવડે સુગુરૂને તથા કર્મવ્યાધિને ઓળખીને, પૂર્વલા ત્રીજા સૂત્રમા કહેલા વિધાનવડે ભાગવતી દીક્ષારૂપ સંયમક્રિયાને આદરી, પ્રમાદાચરણનો ત્યાગ કરી, શુદ્ધ અચિત્ત સાદા ખાનપાનથી પોતાનો સંયમ

रत्थमुज्जमइ। जहामत्तिमसमते अणुमगे असमत्तजोगाराहए भवइ उत्तरुत्तरजोगसिद्धीए मुच्चइ पावकम्मुणत्ति। विसुज्झमाणे आभवभावकिरिअमाराहेइ। पसमसुहमणुहवइ अपीडिए संजमतवकिरिआए अव्वहिए परीसहोवसग्गेहिं ज्ञाहिअसुकिरिआनाएण॥

से जहा नामए केइ महावाहिगहिए अणुहूअतव्वेअणे जिणाया सरूवेण निविणे तत्तओ। सुनिअवयणेण सम्म तमवगच्छिअ जहाविहाणओ पवसे सुकिरिअ। निरुद्धजहिभावવાળા ચારિત્ર અને જ્ઞાનને સારી રીતે જાણે છે એટલું જ નહીં પણ તે સૂત્રોક્ત નીતિવડે સ્થિર-ક્ષાયકભાવ પેદા કરવા ઉદ્યમ કરે છે શક્તિને ગોપવ્યા વગર, બ્રાન્તિ રહિત, અને કૃતપ્રાપ્તિ માટે અધીરજ કર્યા વિના સૂત્રાનુસારે ઉત્કૃષ્ટ સયમવ્યાપારને કરતો તે અસગ યોગનો આરાધક થાય છે એ રીતે ઉત્તરોત્તર યોગની સિદ્ધિવડે તે તે ગુણનો રોધ કરનારા પાપકર્મથી મૂકાય છે, અને સુનિર્મળ પરિણામને પામી, જીવનપર્યંત મોક્ષસાધક ભાવક્રિયાને આરાધે છે તે તપ-સયમ ક્રિયાને સુખે સુખે કરતો અને વિવિધ પરીષહ-ઉપસર્ગોવડે લગારે ક્ષુભિત નહીં થતો શાન્તસુધારસનો આસ્વાદ કરતો છતો વિચરે છે કોની પેરે? વ્યાધિવાળાને શોભન ક્રિયાના દૃષ્ટાન્તે તે આ રીતે —કોઈક માણસ કોઢ પ્રમુખ મહાવ્યાધિથી ઘેરાયો છતો, તે વ્યાધિની વેદનાનો અનુભવ પામી, વેદનાના સ્વરૂપવડે જાણીતો થઈ, ખરેખર તે વેદનાથી ખિન્ન થઈ પછી તે સુવૈદ્યના વચનથી તે વ્યાધિને સારી રીતે ઓળખી ની સલાહ મુજબ યથાવિધિ તેનો ઉપાય કરવા લાગે, વ્યાધિ વાના ભયથી સ્વેચ્છાચાર તજી દઈ, હલકુ અને પથ્ય ભોજન કરતો તે વ્યાધિથી મુક્ત થાય. પછી વેદના રહિત થઈ આરોગ્ય સારી રીતે મેળવી તેમા વધારો કરતો છતો, શિરાવેધ અને ક્ષાર

च्छाचारे तुच्छपत्थभोई मुच्चमाणे वाहिणा निअत्तमाणवेअणे समुवलब्भारोग्ग पवड्ढमाणतब्भावे तल्लाभनिव्वुईए तप्पडिबधाओ सिराखाराइजोगेवि वाहिसमारुग्गविणाणेण इट्ठनिप्फत्तीओ अणाकुलभावयाए किरिओवओगेण अपीडिए अव्वहिए सुहलेस्साए वड्ढइ । विज्जं च बहुमन्नइ ॥

एवं कम्मवाहिगहिए अणुभूअ जम्माइवेअणे विणाया दुक्खरूवेण निव्विणे तत्तओ । तओ सुगुरुवयणेण अणुट्ठाणाइणा तमवगच्छिअ पुव्वुत्तविहाणओ पवन्ने सुकिरिअं पव्वज्जं निरुद्धपमायायारे असारसुद्धभोई मुच्चमाणे कम्मवाहिणा निअत्तमाणिट्ठविओगाइवेअणे समुवलब्भ चरणा-

પાતાદિયોગે વ્યાધિ શમ્યાથી થયેલ આરોગ્યના યથાર્થ જ્ઞાનવડે આરોગ્યસિદ્ધિ થયાથી, તથા આરોગ્ય સાચવી રાખવા મનની અશાન્તિ દૂર થવા માટે ઇતિકર્તવ્યતારૂપ ક્રિયા કરવાનો બોધ હોવાથી અપીડિતપણે તથાવિધ સ્થાન આસન અને ઔષધપાનાદિક સેવતા કટાળો નહીં લાવતો સતો પ્રશસ્તભાવરૂપ શુભલેશ્યાવડે વૃદ્ધિ પામે છે અને વૈદ્યને મહાદુઃખનિવૃત્તિના હેતુરૂપ બરાબર સમજીને બહુમાને છે

એ રીતે કર્મવ્યાધિથી ગ્રસ્ત થયેલો પ્રાણી, જેણે જન્મમરણાદિકની વેદનાનો અનુભવ કરેલ હોય અને તેવી અનંત વેદના જેને સારી રીતે સમજાઇ હોય તે ખરી રીતે તેવી વેદનાથી વિરક્ત થવા ઇચ્છે છે પછી સુગુરૂના વચનથી ઉચિત આચરણવડે સુગુરૂને તથા કર્મવ્યાધિને ઓળખીને, પૂર્વલા ત્રીજા સૂત્રમાં કહેલા વિધાનવડે ભાગવતી દીક્ષારૂપ સંયમક્રિયાને આદરી, પ્રમાદાચરણનો ત્યાગ કરી, શુદ્ધ અચિત્ત સાદા ખાનપાનથી પોતાનો સંયમ

रुग्ग पवड्ढमाण सुहभावे तल्लाभनिव्वुईए तप्पडिबंधविसेसओ परीसहोवसग्गभावेवि तत्तसंवेअणाओ कुसलासयवुड्ढीथिरासयत्तेण धम्मोवओगाओ सया थिमिए तेउल्लेसाए पवड्ढइ । गुरु च बहुमन्नइ । जहोचिअ असंगपडिवत्तीए निसग्गपवित्तिभावेण । एसा गुरुई विआहिआ भावसारा विसेसओ भगवंतबहुमाणेण ।

નિર્વાહ કરતો, તે જેમ જેમ કર્મવ્યાધિથી મુક્ત થતો ઇષ્ટવિયોગાદિકની વેદનાથી પણ છુટતો જાય છે, તેમ તેમ ચારિત્રશુદ્ધિરૂપ ભાવ આરોગ્ય સારીરીતે સંપાદન કરી ચઢતા ભાવે તેમાં વધારો કરતો જાય છે એમ ઘણો કર્મવિકાર શાન્ત થવાવડે ચારિત્રલાભ થયાથી, તેવો ખરો લાભ સાચવી રાખવા માટે ગમે તેવા પરીષહો કે ઉપસર્ગો આવ્યે છતે પણ સમ્યગ્જ્ઞાનના પ્રભાવથી, તથા ક્ષયોપશમિક ભાવની વૃદ્ધિવડે ચિત્તની સ્થિરતા થવાથી, તથા ધર્મોપયોગ–ઇતિકર્તવ્યતામાં બોધની જાગૃતિ રહેવાથી, સદા સંકલ્પ વિકલ્પ રહિત પ્રશાન્ત સ્થિતિ અનુભવી, શુભ પ્રભાવરૂપ તેજોલેશ્યાવડે વૃદ્ધિ પામે છે અને ભાવવૈદ્યસમાન ગુરૂમહારાજને બહુમાને છે કેવી રીતે? તે કહે છે— યથોચિત નિઃસંગપણે તેમના આશયને સમજી સહજ પ્રવૃત્તિ સેવવાવડે આવી અસંગ પ્રવૃત્તિ ભગવંતોએ અતિશય ગુણવાળી કહી છે કેમકે તે વિશેષતઃ નિઃસંગભાવે સેવાતી હોવાથી, તેમજ અચિન્ત્ય ચિન્તામણિ સમાન તીર્થંકર પ્રભુના બહુમાન સહિત થતી હોવાથી પ્રધાન ભાવવાળી હોય છે

जो मं पडिमक्कइ से गुरुंत्ति तदाणा । अन्नहा किरिआ अकिरिआ कुलडानारीकिरिआसमा गरहिआ तत्तवेईण अफलजोगओ विसण्णतत्तीफलमित्थनाय आवहे खु तप्फल असुहाणुबंधे ॥

आयओ गुरुबहुमाणो अवझकारणत्तेण । अओ परमगुरुसजोगो । तओ सिद्धी असंसय । एसेह सुहोदए पगिट्ठतयणुबंधे भववाहितेगिच्छी । नइओ सुदर पर । उवमा इत्थ न

જે વસ્તુતત્વને સમજાવે છે તે ગુરૂ તેમની આજ્ઞા તીર્થંકર ભગવાનની આજ્ઞા સમાન સુખદાયક લેખી આરાધવી જોઈએ તથા પ્રકારે ગુરૂમહારાજપ્રત્યે બહુમાન કર્યા વગર, કરવામા આવતી પડિલેહણાદિક ક્રિયા પણ કુલટા નારીની ઉપવાસાદિક ક્રિયા ની જેવી મોક્ષફળ આપવાને બદલે સસારપરિભ્રમણ કરાવનારી હોવાથી, વિદ્વાન્ જનોએ અસતક્રિયારૂપ જાણીને તેને નિદી–ગર્હી–તુચ્છકારી છે વિષમિશ્રિત અન્ન ખાઈ તૃપ્તિ માનવાજેવી તે ક્રિયા, વચનવિરાધનાથી સસારભ્રમણરૂપ મહા અનર્થફળને દેનારી અને અધિકાધિક વિરાધનાથી પાપ–અનુબધ કરાવનારી થાય છે એથીજ તીર્થંકર દેવની આજ્ઞા જેવી કલ્યાણકારી ગુરૂ–મહારાજની આજ્ઞા બહુમાનપૂર્વક આરાધવા યોગ્ય કહી છે એજ વાતને, સમર્થન કરતા છતા શાસ્ત્રકાર કહે છે —

મોક્ષ પામવાનુ અમોઘ (સફળ) કારણ હોવાથી, ગુરૂપ્રત્યેના શુદ્ધ પ્રેમને મોક્ષ કહી શકાય, કેમકે એથી પરમગુરૂ તીર્થંકર દેવનો સયોગ થવા પામે છે અને તેમ થતા અવશ્ય મોક્ષ પ્રાપ્તિ થાય છે કારણમા કાર્યના ઉપચારથી ગુરૂનુ બહુમાન કરવુ એ અત્ર શુભોદયરૂપ અને અધિકાધિક આરાધનાવડે અધિ

विअई । स एव पच्छे एव भावे एव परिणामे अप्पडिवडिए
वड्ढमाणे तेउल्लेसाए दुवालसमासिएणं परिआएण अइक्कमइ
सव्वदेवतेउल्लेस, एवमाह महामुणी । तओ सुक्के सुक्काभिजाई
भवइ । पाय छिन्नकम्माणुबधे खवइ लोगसन्न । पडिसो-
अगामी अणुसोअनिवित्ते, सया सुहजोगे, एस जोगी विआहिए ।

કાધિક શુભોદયનો અનુબંધ કરાવનાર થાય છે તેમજ તે ગુરૂનુ બહુમાન જ સંસાર-વ્યાધિને ટાળવા સમર્થ થઇ શકે છે અત ગુરૂબહુમાનથી બીજુ કંઇ વધારે સુંદર સાધન નથી વળી એ દ્વારા ભગવતપ્રત્યે બહુમાન પ્રગટવાથી, એને ઉપમા આપી શકાય એવી કોઇ વસ્તુ દેખાતી નથી એ રીતે વિમળ વિવેકથી વિચક્ષણ અને વિવેક વગર પણ સહજે સુંદર ભાવવાળો તેમજ ગુરૂની ગેરહાજરીમા પણ ક્ષયોપશમથી માષતુષ મુનિની પેરે શુભ પરિણામવાળો સંયમમાર્ગથી પતિત નહી થયેલ દીક્ષિત સાધુ શુભ પ્રભાવરૂપ તેજોલેશ્યાવડે વૃદ્ધિ પામતો, બાર માસ જેટલા દીક્ષાપર્યાય યોગે, સર્વ દેવની તેજોલેશ્યાને અતિક્રમી-ઉલ્લંઘી જાય છે, એમ મહામુનિ ભગવાન શ્રીમહાવીરદેવે કહેલુ છે, અહી વિવક્ષેલી તેજોલેશ્યા ચિત્ત-સ્વાસ્થ્ય-સુખલાભ લક્ષણવાળી જાણવી

ત્યારબાદ તે મહાનુભાવ મુનિ, શુકલ-અખંડવ્રતી, અમત્સરી, કૃતજ્ઞ, સદારંભી, અને હિત પરિણામી તથા શુક્લાભિજાત્ય (જ્ઞાન પ્રધાન ગુણવાળો અને પ્રાયે છિન્નકર્મ-અનુબંધવાળો છતો, ઘણા શાસ્ત્રાભિનંદી જીવોને રૂચે એવી ક્રિ-

एस आराहगे सामण्णस्स, जहा गाहिअपइण्णे सव्वोव-हासुद्धसघइ सुद्धग भव सम्मं अभग्गमाइगं भोगकिरिआ सुरुवाइकप्प । तओ ता सपुण्णा पाउणइ अनिगलहेउभाओ असंकिलिट्ठ सुहरुवाओ अपरोवतावित्रो सुदरा अणुबंधेण न य अण्णा सपुण्णा ॥

तत्तत्तपडणेण एअ नाणंति वुच्चइ । एअंमि सुहजोग- ચામા પ્રીતિવાળી લોકમ્જ્ઞાનો સમૂળગો ત્યાગ કરે છે ગજ- હસની પેરે પ્રતિશ્રોતગામી (લોકસજ્ઞારૂપ મહાનદીના પ્રવાહ સામે તરી પાર જનાર) અને લોકસંજ્ઞારૂપ અનુસોતથી નિવર્તેલો, મહા નયમવ્યાપારને સાવધાનપણે સાધનાર મહાશયને તીર્થ કર દેવોએ યોગી તરીકે વખાણ્યો છે ગ્રહણ કરેલી પ્રતિજ્ઞાને યથાર્થપણે પાળનાર તે મહાનુભાવ મુનિ ચારિત્ર-ધર્મનો આ રાધક બને છે એ રીતે નિરતિચારપણે શુદ્ધ સરલભાવે ચારિત્રધર્મને સેવનાર મહાત્મા ઉત્તમ કરણી કરવાવડે, શુદ્ધ-મોક્ષસાધક બને એવો જન્મ પામે છે ભોગક્રિયા સુરૂપાદિવતને જેમ ઠીક પ્રાપ્ત થાય છે, તેમ આવા વિશિષ્ટ જન્મવાળા મહાનુભાવને સંપૂર્ણ ભાગ્યના બળથી અસંક્લિષ્ટ સુખદાયક સકળ ભોગસામગ્રી, રૂપ, વય, વૈચક્ષણ્ય, સૌભાગ્ય, માધુર્ય અને ઐશ્વર્ય પ્રાપ્ત થાય છે તે પણ પરને ઉપતાપ નહીં ઉપજાવનારી અને શુભ અનુબંધવાળી હોવાથી જેવી તે ભોગ- સામગ્રી સંપૂર્ણ છે, તેવી બીજી ભોગસામગ્રી સંપૂર્ણ હોતી નથી. ઉભય લોકની અપેક્ષાએ સંક્લેશાદિક થકી ભોગક્રિયાના સ્વરૂપનું ખંડન થવાવડે ઈષ્ટ વસ્તુતત્ત્વનો બોધ કરનારૂ આ જ્ઞાન કહેવાય છે આ જ્ઞાન છતે સમ્યગ્ તત્ત્વાલોચનવડે ઉચિત પ્રતિપત્તિ-પ્રધાન શુભ યોગ સિદ્ધિ થવા પામે છે પ્રસ્તુત પ્રવૃત્તિ મોહજનિત

सिद्धी उचिअ पडिवत्तिपहाणा । इत्थ भावो पवत्तगो । पाय विग्घो न विज्जइ निरणुपधासुहकम्मभावेण । अक्खित्ताओ इमे जोगा भावाराहणाओ । तहा तओ सम्म पवत्तइ निप्फायइ अणाउले । एव किरिआ सुकिरिआ एगतनिकलका निक्ल कत्थसाहिआ । तहा सुहाणुबधा उत्तरुत्तरजोगसिद्धीए ।

નથી, પણ તે શુભ અ ત કરણરૂપ ભાવ પ્રવર્તક છે, તેથીજ તેમા પ્રાયે વિઘ્ન આવતુ નથી કેમકે નિષ્પાપપણે તેમા સદ્ઉપાયનુ સેવન કરાય છે, જન્માન્તરે તેના બહુમાનાદિકવડે ભાવ આરાધના ચકી આ સઘળા સુસ યમ વ્યાપારો સ્વીકારેલા હોય છે, તેના વાર વાર અભ્યાસ–પરિશીલનથી મુમુક્ષુ તેમા યથાર્થ પ્રવર્તે છે અને પ્રસન્ન ભાવે ઈષ્ટફળને સાધે છે એ પ્રમાણે કરાતી સુસ યમક્રિયા નિરતિચારપણે એકાન્ત નિષ્કલક હોવાથી મોક્ષસાધક બનવા પામે છે તથા ઉત્તરોત્તર સ યમયોગની સિદ્ધિવડે તે શુભ અનુબ ધવાળી થાય છે તેવી સુક્રિયાથી સદા મોક્ષસાધનમા કુશળ તે મુમુક્ષુ પ્રધાન સત્યાર્થને યથાર્થ રીતે સાધે છે શી રીતે ? તે કહે છે —

તે બોધિબીજ (સમ્યકત્વ) અને બીજ બીજ (તેનો સ્વીકાર આ અભ્યાસ કરનારની તથા શાસનની પ્રશ સાદિક)ના ન્યાસ સ્થા પનાદિક પ્રકારોવડે પરઅર્થે પરોપકારના સાધનથી મહાઉદયવાન, પરાર્થપ્રત્યે કર્ત્તાના વીર્યાદિ યુકત અને અમોઘ શુભ ચેષ્ટાવ ત, સર્વ કાર સ પન્નતાવડે સર્વતોભદ્ર, કયાય પણ અન્યૂનતાવડે સુપ્રણિ ધાનાદિકના હેતુરૂપ, મોહ–અ ધકારને ફેડવા દીપકરૂપ, રાગરૂપ

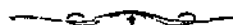
- तओ से साहइ परं परत्थं सम्मं । तकुसले सया तेहिं तेहिं पगारेहिं साणुबंधं महोदए बीजबीजादिट्ठावगेण । कत्ति-विरिआइजुत्ते अवञ्झसुहचिट्ठे समंतभद्दे सुप्पणिहाणाइहेऊ मोह-तिमिरदीवे रागामयविज्जे दोसानल जलनिही संवेगसिद्धिकरे हवइ अचिंतचिंतामणिकप्पे । स एवं परंपरत्थसाहए तहा करुणाइभावओ अणेगेहिं भवेहिं विमुच्चमाणे पावकम्मुणा

ચિરસ્થાયી રાગને ટાળવા સમર્થ વૈદ્યરૂપ તથા દ્વેષઅગ્નિને બુઝ વવા મહાસાગરરૂપ અને સહુને સુખદાયક હોવાથી અચિ ન્ત્ય ચિન્તામણિ સમાન આ મહાનુભાવ મુનિ સવેગ-તીવ્ર વૈરાગ્યની સિદ્ધિ-સફળતા કરનાર થાય છે

તે મુમુક્ષુ, એવી રીતે ધર્મદાનવડે પરોપકારસાધક તથા કરૂ ણાદિ અનેક ભાવથી અનેક ભવોપાર્જિત જ્ઞાનાવરણાદિક પાપકર્મ થકી મુકત થતો અને સવેગાદિક શુભભાવોવડે વૃદ્ધિ પામતો અ નેક ભવમા થયેલી સાચી આરાધનાવડે તીર્થંકરાદિકના જન્મજેવો સર્વોત્તમ ભવ પામે છે તે ભવ પણ છેલ્લો અને મોક્ષપ્રાપ્તિના હેતુ રૂપ, સપૂર્ણ પરોપકાર નિમિત્તે, ઉત્કૃષ્ટ પુન્યના સચયવડે પ્રાપ્ત થયેલો હોય છે તેમા મહાપુરૂષને ઉચિત સમસ્ત કૃત્ય કરીને સમસ્ત (બધાતા અને પૂર્વે બાધેલા) કર્મથી રહિત થયો છતો તે વ્યવહારથી સિદ્ધ, બુદ્ધ, મુકત અને પરિનિર્વાત થઈ સર્વ દુ ખોનો અત કરે છે અત્ર સિદ્ધ થાય છે એટલે સામાન્ય રીતે અણિ માદિક ઋદ્ધિ-સિદ્ધિ-ઐશ્વર્ય પ્રાપ્ત કરે છે બુદ્ધ એટલે સર્વજ્ઞ-કેવળી

पवड्ढमाणे अ सुहभावेहिं अणेगभविआए आराहणाए पाउणइ सव्वुत्तम भव चरम अचरमभवहेउ अविगलपरपरत्थनिमित्त । तत्थ काऊण निरवसेस किच विहूअरयमले सिज्झइ, बुज्झइ, मुचइ, परिनिव्वाइ, सव्वदुक्खाणमत करेइ ॥

॥ इति पव्वज्जा परिपालणासुत्त समत्त ॥

થાય છે મુકત–એટલે ભવેપગ્રાહી–અઘાતી કર્મથી પણ મૂકાય છે અને પરિનિર્વાત એટલે સર્વથા સર્વપ્રકારે કર્મરહિત થાય છે તેમજ સદા પુનર્ભવનો અભાવ થવાથી સર્વ દુ ખોનો અત કરે છે અથવા સર્વ કાર્યની પરિસમાપ્તિ વડે સિદ્ધ થાય છે એમ સમજવુ

ઇતિશમ્.

ઇતિ પચસૂત્ર વ્યાખ્યા વિષે ચતુર્થ પ્રવ્રજ્યા પરિપાલન-સૂત્રની સક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા સમાપ્ત (ટીકાના આધારે)

५ अथ पव्वज्जाफलसुत्तम्।

स एवमभिसिद्धे परमबभे मगलालए जम्मजरामरणरहिए पहीणासुहे अणुबधसत्तिवज्जिए सपत्तनिअसरूवे अकिरिए सहावसठिए अणतनाणे अणतदसणे ॥

से न सद्दे, न रूवे, न गधे, न रसे, न फासे, अरूवी सत्ता अणित्थत्थसठाणा अणतविरिआ कयकिच्चा सव्वाबाह-

અથ પ્રવ્રજ્યા-ફળ નામના પાચમા સૂત્રની સક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા (ટીકાના આધારે)

આ દીક્ષિત મહાત્મા ઉક્ત સૂત્રની પર પરાવડે અભિસિદ્ધ સિદ્ધિ વરવા તૈયાર થયો છતો, સદા શિવપણાવડે પરમબ્રહ્મ, શુભ ધર્મના યોગવડે મહામગળ સ્થાન, જન્મ જરા મરણ રહિત, જેનુ અશુભ એકાન્ત ક્ષીણ થઈ ગયુ છે તેથીજ તથાવિધ અનુબધની શક્તિ વર્જિત, જેણે પોતાનુ શુદ્ધ સ્વરૂપ સપ્રાપ્ત કર્યું છે એવો છતો અક્રિય-ગમનાદિ ક્રિયા રહિત, સ્વભાવમા સસ્થિત-સ્વાભાવિક ધર્મવાળો, જ્ઞેયની અનતતાથી અનત જ્ઞાન અને અનત દર્શનવાન થાય છે

તે સિદ્ધ-પરમાત્માને શબ્દ નથી, રૂપ નથી, ગધ નથી, રસ નથી ને સ્પર્શ નથી કેમકે એ બધા શબ્દાદિક તો પુદ્ગળનો ધર્મ-સ્વભાવ છે તે અભાવરૂપ પણ નથી પરતુ જ્ઞાનની પેરે તેની સત્તા અરૂપી, અમુકજ પ્રકારના સસ્થાન વગરની, સ્વભાવે જ અનતવીર્ય-શક્તિવાળી, કૃતકૃત્યા, દ્રવ્યથી અને ભાવથી સર્વ આબાધા રહિતા, સર્વથા નિરપેક્ષા-સ્વતત્રા, તેથીજ સ્થિરા (અત્યત

विवज्जिआ सव्वहा निरविक्खा थिमिआ पसंता । असजोगिए एसाणंदे अओ चेव परे मए ॥

अविक्खा अणाणंदे, संजोगो विओगकारणं, अफलं फलमेयाओ विणिवायपरं खु तं, बहुमयं मोहाओ अबुहाणं, जमित्तो विवज्जओ, तओ अणत्था अपज्जवसिआ, एस भावरिऊ परे । अओ वुत्ते उ भगवया । नागमेण जोगो एअस्स । से

સુખના યોગથી અનુકૂલા) અને શાન્ત મહાસાગર જેવી પ્રશાન્તા વર્તે છે આવી અરૂપી સત્તાનુ જ પરમસુખલક્ષણપણુ જણાવવા માટે શાસ્ત્રકાર કહે છે કે–આ અપૂર્વ સુખરૂપ આનંદ સ્વભાવસિદ્ધ છે અને એથીજ મન ઇન્દ્રિયાદિક કોઇની અપેક્ષા વગરનો સ્વતંત્ર હોવાથી તે સુખરૂપ આનંદ પ્રધાન (ઇષ્ટ) મનાયો છે

સયોગ–ઇન્દ્રિય પરતંત્રતા ખરા સુખ–આનંદ વગરની છે કેમકે તેમા ઉત્સુકતાજનિત દુખ રહેલુ છે વળી અપેક્ષિત–કલ્પિત વસ્તુની પ્રાપ્તિ થયે, તેનો વિરહ થતા દુખ થવા પામે છે સ
વિયોગનુ કારણુ છે એથી કઇ સારૂ પરિણામાત્મક ફળ નથી કેમકે તેવા સયોગથી અધઃપાત જ થવા પામે છે
મોહવશ મુગ્ધ જનોને તે બહુ ઇષ્ટ લાગે છે કારણકે જ્ય
વિપર્યાસ થાય છે ત્યારે અફળને વિષે ફળબુદ્ધિ થાય
અસત્ પ્રવૃત્તિવડે અપાર અનર્થ (પાર વગ
પામે છે આ પ્રકારનો મોહ અંતરંગ શત્રુ રૂપ
તુથીજ સર્વજ્ઞ ભગવાને જણાવેલછે કે સયોગ
તો સિદ્ધ પરમાત્માને આકાશ સાથેનો સયોગ હુઇ
નો ઉત્તર આપે છે કે ' સિદ્ધ પરમાત્માને

ासंठिए । नागासमसत्थ । न सत्ता सदतरमुवेइ । अचिं-
मिश्र केवलिगम्मं तत्त, निच्छयमयमेअ ॥

विजोगव च जोगोत्ति न एम जोगो भिन्न लक्खणमेअस्स ।
त्थाविवरा सहावो खु एसो अणंतसुहसहावकप्पो । उवमा
त्थ न विज्जइ । तब्भावेऽणुभवो पर तस्सेव । आणा एसा
जेणाण सव्वण्णूण अवितहा एगतओ । नवितहत्ते निमित्त

થી, તે તો સ્વરૂપ સંસ્થિત છે ' ત્યારે આકાશ રૂપ આધાર વગર
કેવીરીતે રહી શકે ? ઉત્ત૦—આકાશનો ધર્મ કોઇને આધાર આપ
વે નથી, પણ અવકાશ આપવાનો છે, તેમા કશો ઈન્કાર થતો નથી'
આ વાત અચિન્ત્ય છે, તત્વ કેવળીગમ્ય છે અને આ નિશ્ચય મત છે

વ્યવહાર મત તો બીજી રીતે છે સંયોગ-સંબંધ થયે છતે
પણ તે સંયોગશક્તિના ક્ષયથી આ ઉપરોક્ત સઘળુ સારી રીતે
બંધ બેસે છે એજ કહે છે — વિયોગવાળો સંયોગ છે, એવા
નિયમને વિચારતા સિદ્ધ અને આકાશનો સંબંધ એ પ્રકારનો
નથી તેથી પ્રસ્તુત યોગ-સંબંધનુ લક્ષણ જૂદુ છે તેમ અત્ર
સિદ્ધને કશી અપેક્ષા નથી ત્યારે સિદ્ધ લોકાન્ત આકાશસુધી ગમન
કેમ કરે છે ? ઉત્તર-કર્મક્ષયથી પ્રગટ થયેલા અનંત સુખ સ્વભાવ
સમાન એ તેનો સ્વભાવજ છે સિદ્ધનુ અનંત સુખ કેવુ છે? ઉત્તર
સિદ્ધના સુખને માટે કોઇ ઉપમા વિદ્યમાન નથી સિદ્ધસુખ પ્રાપ્ત થયેજ
તેનો ખરો અનુભવ થાય છે એમ શાથી જણાય છે ? ઉત્તર-એવા
સર્વજ્ઞ વીતરાગ પરમાત્માના વચન છે તેમજ તે સર્વથા સત્ય છે.
રાગ દ્વેષ મોહાદિક દોષોનો સર્વથા ક્ષય કરેલો હોવાથી તેમને
અસત્ય બોલવાનુ કશુ કારણ રહ્યુ નથી અને કારણ વગર કાર્ય
નીપજતુ નથી, તેવી જિન-આજ્ઞા છે એ રીતે સિદ્ધસુખ સ્વસંવેદ્ય

न चानिमित्त कज्जति । निदमणमित्त तु नवर ॥

सव्वमत्तुक्खए सव्ववाहिविगमे सव्वत्थासजोगेण मविच्छामपत्तीए जारिसमेय, इत्तोणतगुण त तु भावसत्तुक्खयादितो । रागादओ भावसत्तू, कम्मोदयावाहिणो, परमलद्धीयो उ अट्ठा, अणिच्छेच्छा इच्छा। एव सुहुममेय न तत्तओ इयरेण गम्मइ । जइसुह व अजइणा । आरुग्गसोह व रोगिणत्ति निभासा ॥

કર છે એવો આપ્તવાદ છે બાકી આ આગળ કહેવાતા લક્ષણોવાળુ સિદ્ધસુખનુ નિદર્શન (દ્રષ્ટા ત) માત્ર છે

સર્વ શત્રુઓનો ક્ષય થયે તથા સર્વ વ્યાધિઓનો વિનાશ થયે છતે, તેમજ સર્વ અર્થનો સયોગ મળતા અને સર્વ ઈચ્છા ફળીભૂત થતા જવુ સુખ થાય તે કરતા અનતગણુ સિદ્ધનુ સુખ, ભાવ શત્રુઓ તથા ભાવ વ્યાધિઓના ક્ષયાદિકથી પ્રાપ્ત થાય છે રાગ, દ્વેષ, મોહ, જીવને અપકારી હોવાથી ભાવશત્રુઓ છે અને જીવને પીડાકારી હોવાથી કર્મના ઉદયો ભાવવ્યાધિરૂપ છે પરમાર્થના હેતુપણા વડે કરીને પરમલબ્ધિઓ અર્થરૂપ છે અને ઈચ્છારહિત થવાની-નિસ્પૃહભાવની ઈચ્છારૂપજ ઈચ્છા તેની સર્વથા નિવૃત્તિવડે પ્રાપ્ત થતુ એવુ સૂક્ષ્મ સિદ્ધસુખ બીજા કોઈને વસ્તુત પ્રાપ્ત થઇ શકતુ નથી સયમમાર્ગમા સાવધાનપણે ચાલનાર સાધુ-નિર્ગ્રથનુ પ્રશમ-સુખ જેમ બીજા સ્વચ્છદી-સ્વેચ્છાચારી સાધુને સમજાતુ નથી અને આરોગ્યનુ સુખ જેમ રોગીને સમજાતુ નથી તેમ કહ્યુ છે કે-રાગ, દ્વેષ અને મોહના અભાવે જે સ્વાભાવિક સુખ આત્માને થાય છે તે વીતરાગ-પરમાત્મા જાણે છે સનિપાત (સનેપાત) જેને થયો હોય તેને નિરોગીપણાના સુખનુ ભાન હોતુ નથી, તેમ સિદ્ધપરમાત્માનુ સુખ સ્વસવેદ્ય હોવાથી તેજ જાણે-વેદે બીજા શુ જાણે ?

अचिंतमेअ सरूवेण । साइअपज्जवसिअ एगसिद्धावि-
क्खाए। पवाहओ अणाई । तेवि भगवतो एव । तहाभव्वत्ता
इभावओ। विचित्तमेअ तहाफलभेएण । नाविचित्ते सहकारि-
भेआ तदविचत्ता तओत्ति अणेगतवाओ तत्तवाओ । न खलु
तहाहेगतो मिच्छत्तमेसो नइत्तो ववत्था । अणारिहमेअ ।

તેવી સિદ્ધદશા પામ્યા વગર તેનું સાક્ષાત્ સુખ શી રીતે જાણે-વેદે ? તે સિદ્ધસુખ સર્વથા અચિન્ત્ય-મતિથી કલ્પી શકાય તેવુ છે એક સિદ્ધ-પરમાત્મા આશ્રી તે સુખ સાદિ અપર્યવસિત (જેની આદિ છે પણ અંત નથી એવુ) છે અને સર્વ સિદ્ધ-પરમાત્માઓનુ પ્રવાહ આશ્રી તે સુખ અનાદિ-અનંત (આદિ વગરનુ અને અંત વગરનુ) છે સિદ્ધ પરમાત્માઓ આશ્રી પણ એજ રીતે ખુલાસો સમજી લેવાનો છે એટલે એક સિદ્ધ શ્રી અપેક્ષાએ સાદિ અનંત અને પ્રવાહ શ્રી અપેક્ષાએ અનાદિ અનંત ભાગો છે ભવ્યત્વાદિક સમાન છતા એવો ભેદ કેમ? ઉત્તર -તથા ભવ્યત્વાદિક ભાવથી, તથા ફળભેદે કાળાદિ ભેદભાવી ફળભેદ-વડે તથાભવ્યત્વ દિક વિચિત્ર છે ભ વ્યત્વ સમાન છતે સહકારીના ભેદથી ફળભેદ થાય એવી શંકા ટાળવા કહે છે -તથાભવ્યત્વાદિક સમાન છતે સહકારીભેદ તદપેક્ષક (ફળભેદાપેક્ષક) નથી અનેકાન્તવાદ તત્ત્વવાદ છે તે ખરેખર તથાભવ્યત્વાદિક ભાવમા એ રીતે જોવાય છે અન્યથા સર્વથા ભવ્યત્વાદિકની તુલ્યતામા એકાન્ત થાય અને આ એકાન્ત એજ મિથ્યાત્વ એ એકાન્તથી વ્યવસ્થા ઘટેવી નથી તેમાટે એકાન્તનો આશ્રય કરવો જિનોક્ત નથી

ममारिणो उ सिद्धत ॥

नाबद्धस्स मुत्ती सद्दत्थरहिआ । अणाइमं बंधो पवाहेण अईअकालतुल्लो । अबद्धबंधणेवामुत्ती पुणो बंधपसंगओ अविसेसो अबद्धमुत्ताण । अणाइजोगेवि विओगो कंचणोवलनाएण । न दिदिक्खा अकरणस्स नयादिट्ठंमि एसा । न सहजाए निवित्ती । न निवित्तीए आयट्ठाण ॥

પ્રસ્તુત વાતના સમર્થનમા બીજો દાખલો આપે છે–સંસારી જીવનેજ સિદ્ધપણું પ્રાપ્ત થાય છે, બીજાને નહીં શાથી ? ઉત્તર–અબદ્ધ જીવને વાસ્તવિક મુક્તિ હોવી ઘટતી નથી હોય તો તે બંધના અભાવવડે શબ્દાર્થ રહિત હોય છે અને આ બંધ તો જીવને પ્રવાહ અપેક્ષાએ અતીત કાળતુલ્ય અનાદિનો છે વળી અબદ્ધને બંધનની કલ્પના કરતા, અબંધપણાના હેતુવડે સિદ્ધ (મુક્ત) ને ફરી પાછા બંધના પ્રસંગથી મુક્તિનો અભાવ થાય, અને બદ્ધ તથા મુક્તનો તફાવત રહે નહીં અનાદિનો બંધ માનતા તે બંધના સ્વાભાવિકપણાથી મોક્ષનો અભાવ થશે એ શંકાને ટાળવા શાસ્ત્રકાર કહે છે–બંધ અનાદિ સંબંધવાળો હોવા છતા કંચનોપલના દૃષ્ટાન્તે તેનો વિયોગ–(પૃથગ્ભાવ) અવિરુદ્ધ–વિરોધ રહિત લોકપ્રસિદ્ધ દેખાય છે

ઇન્દ્રિયરહિતને દિદૃક્ષા–જોવાની ઇચ્છા ન હોય અબદ્ધને ઇન્દ્રિયો ન હોય, અને અણદીઠી–અણજાણી વસ્તુને જોવાની ઇચ્છા ન થાય તેથી જોવાની ઇચ્છા સહજ–સ્વાભાવિક જ હોય એ શંકાના સમાધાન માટે કહે છે–ચૈતન્યવત્ સહજ–સ્વભાવિક જોવાની ઇચ્છાની નિવૃત્તિ જ ન થાય અને જોવાની ઇચ્છાની નિવૃત્તિ માની લેતાં આત્માને સ્થાન જ ન હોય

नयप्पहा तस्सेसा, न भव्वत्ततुल्ला, नाएण, न केवलजीव-हामेश्र, न भाविजोगाविक्खाए तुल्लत्त, तया केवलत्तेण सया-विभ्रमओ, तहा सहावकप्पणमप्पमाणमेव । एमेव दोसो परिक-प्पिआए, परिणामभेआ बधाइ भेउत्ति साहू । भवनयविसुद्धिए निरुवचरिओभयभावेण । न अप्पभूअ कम्म । न परिकप्पिअ-म्म । न एव भवादिभेओ । न भवाभावो उ सिद्धी ॥

અન્યથા અનુમ ળ ધથી આત્માને આ દિદક્ષા ન હોય, ભવ્ય ત્વની જેમ દિદક્ષાની નિવૃત્તિ થયા છતા દોપ નહીં ન આવે એ શકા ના સમાધાન યેં કહે છે —ન્યાયથા જોતા દિદક્ષા ભવ્યત્વ સરખી નથી, કેમકે ભ યત્વ કેવળ જીવરૂપ નથી અને દિદક્ષા તો કેવળ જીવરૂપ છ ભાવીયોગની અપેક્ષાએ મહન્નાદિભાગે, ત વખતે કેવળીપણાથી દિદક્ષાનુ ભવ્યત્વ સાથે સરખાપણુ નથી કેમકે સદા કેવળીપણુ એકસરખુ રહેવા પામે છે, તેમ હોવ ય છતા દિદક્ષાના ભાવાભાવ સ્વભાવની કલ્પના અપ્રમાણુજ છે તેથીજ કહે છે— દિદક્ષાને સ્વીકારતા એજ પ્રમાણાભાવ લક્ષણુ દૂષણુ આવે છે એમ હોવાથી આત્માના પરિણામભેદથી બ ધમોક્ષભેદ મ નવો એ ઠીક પ્રમાણુયુક્ત છે મુખ્ય બ ધમોક્ષભાવવડે, દ્ર વ્યાસ્તિક નયને આશ્રયીને એ રીતે પ્રરૂપણા કરી હવે પર્યાયાસ્તિક નયને આશ્રયી કહે છે—કર્મ આત્મભૂત અર્થાત્—બોધસ્વરૂપ નથી, તેમજ વાસનાદિ-રૂપ એ કર્મ અસત્ પરિકલ્પિત જ નથી, કેમકે કર્મને આત્મભૂત કે અસત્માત્ર માનતા ભવ અને મોક્ષનો ભેદ રહેવા પામે નહી. તથા ભવાભાવ એજ સ તાનોચ્છેદરૂપ બુઝાઇ ગયેલા પ્રદીપ જેવી સિદ્ધિ નથી તેમા યુક્તિ શાસ્ત્રકાર બતાવે છે —

समारिणो उ सिद्धत ॥

नानद्धस्स मुत्ती सद्दत्थरहिश्रा । अणाइम बधो पवाहेण अईअकालतुल्लो । अवद्धबधणेवामुत्ती पुणो बधपसगश्रो अविसेसो अवद्धमुकाण । अणाइजोगेवि विश्रोगो कचणोवलनाएण । न दिदिक्खा अकरणस्स नयादिट्ठमि एसा । न सहजाए निविती । न निवित्तीए आयट्ठाण ॥

પ્રસ્તુત વાતના સમર્થનમા બીજો દાખલો આપે છે–સસારી જીવનેજ સિદ્ધપણુ પ્રાપ્ત થાય છે, બીજાને નહીં. શાથી ? ઉત્તર–અબદ્ધ જીવને વાસ્તવિક મુક્તિ હોવી ઘટતી નથી હોય તો તે બ ધના અભાવવડે શબ્દાર્થ રહિત હોય છે અને આ બ ધ તો જીવને પ્રવાહ અપેક્ષાએ અતીત કાળતુલ્ય અનાદિનો છે વળી અબદ્ધને બ ધનની ક પના કરતા, અબ ધપણાના હેતુવડે સિદ્ધ (મુક્ત) ને ફરી પાછા બ ધના પ્રસ ગથી મુક્તિનો અભાવ થાય, અને બદ્ધ તથા મુક્તનો તફાવત રહે નહીં અનાદિનો બ ધ માનતા તે બ ધના સ્વાભાવિકપણાથી મોક્ષનો અભાવ થશે એ શ કાને ટાળવા શાસ્ત્રકાર કહે છે–બધ અનાદિ સ બ ધવાળો હોવા છતા ક ચનોપલના દ્રષ્ટાન્તે તેનો વિયોગ–(પૃથગ્ભાવ) અવિરૂદ્ધ–વિરોધ રહિત લોકપ્રસિદ્ધ દેખાય છે

ઇ દ્રિયરહિતને દિદક્ષા–જોવાની ઈચ્છા ન હોય અબદ્ધને ઇન્દ્રિયો ન હોય, અને અણુદીઠી–અણજાણી વસ્તુને જોવાની ઇચ્છા ન થાય તેથી જોવાની ઇચ્છા સહજ–સ્વાભાવિક જ હોય એ શ કાના સમાધાન માટે કહે છે–ચૈતન્યવત્ સહજ–સ્વભાવિક જોવાની ઈચ્છાની નિવૃત્તિ જ ન થાય અને જોવાની ઇચ્છાની નિવૃત્તિ માની લેતાં આત્માને સ્થાનજ ન હોય

भावहा तस्सेसा, न भव्वत्ततुल्ला, नाएणा, न केवलजीव-
निग्र न भाविजोगानिस्साए तुल्लत्त, तया केवलत्तेण मया-
णमओ तहा महावकप्पणमप्पमाणमेव । एमेव दोसो परिक-
प्पिए, परिणामभेग्रा बंधाइ भेउत्ति साहू । सच्चनयविसुद्धिए
निरुवरिओमयमावेण । न अप्पभूअ कम्म । न परिकप्पिअ-
मे । न एव भवादिभेओ । न भवाभावो उ सिद्धी ॥ -

અ યથા અનુસબ ધથી આ માને આ દિદક્ષા ન હોય, ભવ્ય
ત્વની જેમ દિદક્ષાની નિવૃત્તિ થયા છતા દોષ નહીં આવે એ શંકા
નું સમાધાન કહે છે—ન્યાયથી જોતા દિદક્ષા ભવ્યત્વ સરખી
નથી, કેમકે ભવ્યત્વ કેવળ સ્વરૂપ નથી અને દિદક્ષા તો કેવળ
સ્વરૂપ છે ભાવીયોગની અપેક્ષાએ મહદાદિભાવે, તે વખતે
કેવળીપણાથી દિદક્ષાનુ ભવ્યત્વ સાથે સરખાપણુ નથી. કેમકે સદા
કેવળીપણુ એકસરખુ રહેવા પામે છે, તેમ છતાં છતા દિદક્ષાના
ભાવાભાવ સ્વભાવની કલ્પના અપ્રમાણજ છે તેથીજ કહે છે—
દિદક્ષાને સ્વીકારતા એજ પ્રમાણાભાવ દૂષણ લાગુ આવે છે એમ
હોવાથી આત્માના પરિણામભેદથી બધમોક્ષભેદ માનવો એ ઠીક
પ્રમાણયુક્ત છે મુખ્ય બધમોક્ષભાવવડે, દ્રવ્યાસ્તિક નયને
આશ્રયીને એ રીતે પ્રરૂપણા કરી હવે પર્યાયાસ્તિક નયને આશ્રયી
કહે છે—કર્મ આત્મભૂત અર્થાત્—બોધસ્વરૂપ નથી, તેમજ વાસનાદિ
રૂપ એ કર્મ અસત્ પરિકલ્પિત જ નથી, કેમકે કર્મને આત્મભૂત
કે અસત્માત્ર માનતા ભવ અને મોક્ષનો ભેદ રહેવા પામે નહીં.
તથા ભવાભાવ એજ સંતાનોચ્છેદરૂપ બુઝાઇ ગયેલા પ્રદીપ જેવી
સિદ્ધિ નથી તેમ યુક્તિ શાસ્ત્રકાર બતાવે છે—

न तदुच्छेदेणुप्पाओ । न एव समजसत्त । नाणाइम भवो । न हेउफलमावो । तस्स तहा सहावकप्पणमजुत्त निराहा न्नयकओ निओगेण । तस्सेव तहाभावे जुत्तमेअ सुहुममटपय मेअ । विचिन्तिअव्व महापण्णाए त्ति ॥

अपज्जनसिअमेय सिद्धसुक्ख । इत्तो चेवुत्तम इम । सव्व अणुस्सुगत्तेणतभावाओ । लोगतसिद्धिवासिणो एए । जत्थ य

સતાનનો ઉચ્છેદ થયા છતા તેનો જ ઉત્પાદ થવા પામે તે એવી રીતે કે જેમ છતા સતાનનો ઉચ્છેદ થાય તેમ અ સતાનની પણ ઉત્પત્તિ થાય તેમા શો વિરોધ છે ? તેથી શુ ઉત્તર–એવા માનતા ન્યાયયુકત નથી કેમકે એવી રીતે તો ક ચિત્ જ સતાનની ઉત્પત્તિથી સસાર અનાદિનો ઠરતો નથી, ત છે લા પહેલા ક્ષણનો કા ણુકાર્યભાવ નહીં હોવાથી હેતુફળ પણ ઘટતો નથી વગા ત્રીજાપક્ષનો નિરાસ કરવા માટે ગ્રથકાર છે કે–ક્ષણુસન્તાનને તથાસ્વભાવવાળુ ક પવુ અયુક્ત છે કે અવશ્ય આ આમજ, અન્યથા શબ્દાર્થ ઘટે નહીં એવા નિયોગ અન્વય–સન્તાન નિરાધાર કહેવો છે એમ આદ્ય ક્ષણે પણ ભ વવુ વિચારવુ ઘટે તેથીજ કહે છે કે–તથાસ્વભાવક પન તેનેજ ત ભાવે યુક્ત છે એ સૂક્ષ્મ અર્થપદ મહાપ્રજ્ઞાવડે વિચાર અ યથા તે સમજાવુ અશક્ય છે

એટલુ પ્રસગોપાત જણાવી પ્રસ્તુત (ચાલતી હકીક શાસ્ત્રકાર કહે છે રીતે એ સિદ્ધિસુખ (સિદ્ધ અવસ્થાનુ સુ સર્વથા પ્રશાન્તવાહિતાયોગે, અનત ભાવે હોવાથી અક્ષય છે, તેથી આ નિર્દિષ્ટ સુખ સર્વોત્કૃષ્ટ છે એ સિદ્ધ પરમાત્માઓ લોકા આવેલી સિદ્ધશિલા ઉપર નિવાસ કરી રહે છે જ્યા એક રિ

एगो तत्थ निअमा अणंता । अकम्मुणो गई पुव्वपओगेण अला-
उप्पभिइनायओ । निअमो अओ चेव अफुसमानगईए गमणं
उक्करिसविसेसओ इअ। अव्वुच्छेओ भव्वाण अणंतभावेण ॥

एअमणंताणंतय समया इत्थ नाय । भव्वत्त जोगयामि-
त्तमेव केसिंचि पडिमाजुग्गदारुनिदरिसणेण । ववहारमयमेअ ।
एमोऽवि तत्तग पवित्तिनिसोहणेण अणेगंतसिद्धीओ निच्छयग-
भावेण । परिसुद्धो उ केवल एसा आणा इह भगवओ समंत-

પરમાત્મા છે ત્યા નિયમા અનત સિદ્ધ પરમાત્માઓ અન્યોન્ય આ
બાધા રહિત પરમાનદમા ઝીલતા રહે છે સિદ્ધની અહીંથી લોકાન્તે
ગતિ, પૂર્વપ્રયોગ હેતુવડે, બાણ-ધૂમ-એરડાના ફળ તથા તુબડાના
દૃષ્ટાન્તે જાણવી એથીજ એકજ સમયમા તેમની ઉર્ધ્વ ગતિ થવા
પામે છે તે અસ્પર્શમાન ગતિવડે ગમન, ઉત્કર્ષ વિશેષથીજ સભવે
છે એ રીતે સિદ્ધપ્રવાહ ચાલુ રહે છે તેમ છતા મોક્ષગમન યોગ્ય
ભવ્યો અનતાનત હોવાથી તેમનો અત-છેડો આવવાનો નથી
અનતાનત સમયોની પેરે.

પ્રતિમા લાયક કાષ્ઠની માફક કેટલાએક જીવોમા મોક્ષે જવાની
યોગ્યતારૂપ ભવ્યત્વ છે આ વ્યવહાર મત દર્શો એ પણ તત્વાગ છે
પ્રવૃત્તિમા મોક્ષાગ છે કેમકે તન્મતે પ્રવ્રજ્યાદિ પ્રદાનથી પરલોક
પ્રવૃત્તિ વિશેષ સુધરે છે આ રીતે સન્નીતિવડે અનેકાન્ત સિદ્ધિથી તથા
મોક્ષના અગરૂપ હોવાથી એ રીતની પ્રવૃત્તિવડે અપૂર્વકરણાદિકની
પ્રાપ્તિ થવાથી, ઉક્ત વ્યવહાર મત ભારે ઉપયોગી છે કેવળ જિન
આજ્ઞાપેક્ષી પરિશુદ્ધ વ્યવહાર તો પુષ્ટ આલબનરૂપ છે નિશ્ચય અને
વ્યવહાર ઉભય નયગર્ભિત, અથવા પચસૂત્રોક્ત સાદ્ય કપ, છેદ ને

मद्दा तिकोडिपरिसुद्धीए अपुणबंधगाइगम्मा ॥

एअप्पियत्त खलु इत्थ लिंग ओचित्तपवित्तिविन्नेअं स-
वेगसाहग निअमा । न एसा अन्नेसिं देआ । लिंगविवज्जयाओ
तप्परिण्णा । तयणुग्गहट्ठयाए आमकुंभोदगनासनाएण एसा क-

તાપ-પરિશુદ્ધિવડે સર્વથા નિર્દોષ, જિનશાસનમા ભગવતની આ
એકાન્ત હિતવચનરૂપ આજ્ઞા અપુનર્બંધકાદિકવડે આદરી શકાય
એવી છે જેઓ ઉત્કૃષ્ટ કર્મસ્થિતિને ખપાવે છે અથવા તેવી ઉત્કૃષ્ટ
કર્મસ્થિતિ ફરી નહીં બાધવાવડે જેઓ કર્મસ્થિતિનું તથું નિર્માણ કરે
છે તે અપુનર્બંધક જાણવા આદિ શબ્દથી માર્ગાનુસારી, માર્ગાભિમુ
ખાદિક જીવો લેવા જેઓ સમજીને ઉહાપણ ભરી પ્રતિજ્ઞા કરનારા
અને ગમે તેવા સંયોગમા દૃઢપણે તેનો નિર્વાહ કરનારા હોય છે
તેવા કલ્યાણાર્થી જનો પ્રભુની ઉકત પવિત્ર આજ્ઞાને ઠીક સમજી
આદરી શકે છે જેમને કેવળ સસાર પ્રિય છે એવા ભવાભિનદી
જીવોને તો આથી વિષયપ્રતિભાસ જ્ઞાન માત્ર થાય છ

અપુનર્બંધકત્વાદિ સબધી લક્ષણ શાસ્ત્રકાર કહે છે —

પ્રવચનપ્રિયત્વ તથા શ્રવણ અભ્યાસાદિ સબધી પ્રિયત્વ એ
અપુનર્બંધાદિનુ ચિન્હ છે આજ્ઞાના બહુમાનથી આચિત્ય પ્રવૃત્તિ
વડે તે વ્યકત સમજાય તેવુ છે ઔચિત્ય ઉલ્લઘનવડે પ્રવૃત્તિ કરતા
તો આજ્ઞાપ્રિયત્વને બદલે મોહજ વ્યકત થાય છે આજ્ઞાપ્રિયત્વ
નિયમાત્ સવેગ સાધક બને છે અર્થાત્ જેને ભગવતની પવિત્ર
આજ્ઞા પ્રિય છે તેને નિશ્ચે સવેગ હોય છે આવી અમૂલ્ય વસ્તુરૂપ
સદ્આજ્ઞા અપુનર્બંધકાદિક શિવાય જેને તેને-ભવાભિનદી જીવોને
ન દેવી પૂર્વોકત લક્ષણના વિપરીતપણાથી તેની ઓળખ થઇ શકે
તેમ છે કહેલુ છે કે-ક્ષુદ્ર, લોભાધ, દીન, મત્સરી, ભયભીત, શઠ,

रुणत्ति बुधइ, एगतपरिसुद्धा अविराहणाफला तिलोगनाहबहु-
माणेणं निस्सेअसमाहिगत्ति पव्वज्जाफलसुत्तं ॥

॥ समाप्तं पञ्चसूत्रकं कृत चिरन्तनाचार्यैः ॥

મૂઢ અને નિષ્ફળ આરભમેવામા રકત જીવો ભવાભિનદી લેખાય છે તેમને તેની આજ્ઞા શામાટે ન આપવી ? ઉત્તર-કાચા કુભમા નાખેલા જળના દષ્ટાન્તે તેમનાજ હિત અનુગ્રહ માટે કહેલુ છે કે- જેમ કાચા ઘડામા નાખેલુ જળ તે ઘડાનો વિનાશ કરે છે, તેમ આ સિદ્ધાન્ત-રહસ્ય સત્વહીન અયોગ્ય જીવને હાનિજ કરે છે તેથી અયોગ્ય જીવને તે રહસ્ય નહીં આપવારૂપ આ હિતપ્રવૃત્તિ કરૂણાજ કહેવાય. તેનુ અહિત વારવાવડે તે કરૂણા એકાન્ત પરિશુદ્ધ, સમ્યગ્ આલોચનવડે અવિરાધના ફળવાળી અને ત્રિલોકનાથના બહુમાન વડે સુપ્રવૃત્તિ ભાવે મોક્ષસાધકજ બને છે ઇતિશમ્

પ્રવ્રજ્યા ફળરૂપ પચમસૂત્રની સક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા સમાપ્ત.

પચસૂત્રની સક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા સમાપ્ત થઇ હવે ટીકા કાર શ્રીમાન્ હરિભદ્રસૂરિના અતિમ ઉદ્ગાર નીચે મુજબ—

ભગવતી શ્રુતદેવતાને નમસ્કાર હો ! નમસ્કાર કરવા યોગ્ય સર્વેને નમસ્કાર હો ! વદન કરવા યોગ્ય સર્વેને વદન હો ! સર્વે ઉપકારી મહા માઓનુ વૈયાવચ્ચ ઇચ્છીએ છીએ, સર્વજ્ઞ ભગવાન ના અનુભાવથી ઔચિત્ય સેવનવડે ધર્મમાર્ગમા મ્હારી પ્રવૃત્તિ હો! સર્વે સત્વો (પ્રાણી માત્ર) સુખી હો, સુખી હો, સુખી હો !

આત્મનિવેદન

થોડા શબ્દોમા ઘણો અર્થબોધ સમાવેલો હોવાથી, અને અધિકારપર વે તેના પાચ વિભાગ પાડેલા હોવાથી આ ગ્રંથનુ 'પચસૂત્ર' એવુ સાર્થક નામ રાખેલુ છે ગ્રંથકર્ત્તાનુ નામ સ્પષ્ટ થતુ નથી, પરતુ શ્રીમાન્ હરિભદ્રસૂરીશ્વર જેવા સમર્થ આચાર્યે તેના ઉપર વ્યાખ્યા લખી છે તેથી મૂળ ગ્રંથકર્ત્તા ઘણા પ્રાચીન નિર્વિવાદ જણાય છે આવા મહાપુરૂષની અમૂલ્ય પ્રસાદીનો આત્માર્થીજનોએ રસાસ્વાદ અવશ્ય કરવો ઘટે છે

આ અતિ ઉપકારક ગ્રંથની છાપેલી એક નકલ શાસ્ત્રરૂચિ ધર્મપ્રેમી ભાઇ કુવરજી આણદજી પાસેથી જોવા મળતાં, તે વાચતા ઘણો આનદ થયો અતરની પ્રેરણાથી તેનો સ્વાધ્યાય પ્રતિદિન કરવા રૂચિ જાગી તેમા અપૂર્વ રહસ્ય રહેલુ જાણી તેની બીજા મદાધિકારી ભવ્ય જનોના હિતાર્થે તેની સક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા લખવા મન થયું અને ધીમે ધીમે તે લખવા પ્રયત્ન કર્યો મૂળમા રહેલી અર્થ-ગભીરતા જોતા, મારી મતિમદતાને લીધે વ્યાખ્યામા ઘણી ત્રુટીઓ રહેવા સભવિત હોવાથી, મર્જ્જનો હસચચુ ન્યાયે તેમાથી સાર ગ્રહી મને કૃતાર્થ કરો ! કોઇ કોઇ સ્થળે તેમા અર્થ અસ્પષ્ટતા રહી જવા પામી છે, તે લક્ષ બહારનથી કોઇ ઉપકારી વિદ્વાન સજ્જન એકાન્ત હિતબુદ્ધિથી, રહેલી ખામી દૂર કરવા કૃપા કરશે તો મોટો ઉપકાર થશે અલ્પ બોધ છતા પ્રસ્તુત કામ કરવા પ્રવૃત્ત થયાથી વિદ્વાનવર્ગને આમા રહી ગયેલી ખામી સુધારવા અને સૂત્રરૂચિ સજ્જનોને મૂળ પચસૂત્રનો આશય સમજી સદાય સ્વાધ્યાય કરવા સાદર વિનતિ કરૂ છુ તે સાર્થક થાઓ !

ઇતિશમ્

ભાવનગર -દાદાસાહેબ
૧૯૮૦ શ્રાવણ વદિ ૧૩ } લેખક—સદ્દગુણાનુરાગી કર્પૂર-વિજયજી

તે ગુરૂ ભક્તિ કરો ભવિ ભાવે હર્ષ ધરી હરવા ભવવાસ ॥ ૩ ॥
ભોગ[1] કરી રતિરંગ સર્વદા પાળે બ્રહ્મ અખંડિત આપ,
મન વચ ને કાયાથી છાંડી શીળ તણી મારે જે છાપ,
દેહ ધરે નિર્મળ અકલંકિત દગુંણમાં રહે નિત્ય ઉદાસ,
તે ગુરૂ ભક્તિ કરો ભવિ ભાવે હર્ષ ધરી હરવા ભવવાસ ॥ ૪ ॥
સર્વ[2] ભાવથી મૂર્છા છોડે સર્વ વસ્તુ પર રાખી ટેક,
અપરિગ્રહ વ્રત સાચવવા ધારે અંતર પૂર્ણ વિવેક,
પંચ મહાવ્રત એહવા ધારી પૂર્ણ દીપાવે સંયમવાસ,
તે ગુરૂ ભક્તિ કરો ભવિ ભાવે હર્ષ ધરી હરવા ભવવાસ ॥ ૫ ॥

કષાય નિવારક સુગુરૂ ગુણ વર્ણન.

(સવૈયા)

કષ એટલે સંસાર તણો જે, આય-લાભને આપે જેહ,
ચાર કષાય કહ્યા જિનરાજે, જન્મ મરણના કારણ તેહ,
શબ્દ તણો જે મર્મ વિચારે, કર્મ વિદારે ધારી ઉજાસ,
તે ગુરૂ ભક્તિ કરો ભવિભાવે હર્ષ ધરી હરવા ભવવાસ ॥૧॥
ક્રોધ કષાય કરે નહીં કયારે, તપે નહીં તલમાત્ર લગાર,
શાંત સુધારસ નિર્મળ ઝરતો, સ્મિત વદને શુભ વચન ઉચ્ચાર,
માન ધરે મનમાં ન કદાપિ, નહીં મદનો પણ લેશ વિકાર,[3]
તે ગુરૂ ભક્તિ કરો ભવિભાવે, હર્ષ ધરી હરવા ભવવાસ ॥૨॥
માયા જાળ રચી નવ સાધે, સ્વાર્થ કહી કરી નીચ વિચાર,
લોભ ધરી લોલુપતા સાથે, રાખે નહીં આસક્તિ[4] અસાર,
જે આ ચાર કષાય નિવારી, ચઉ ગુણ ધરતા પૂર્ણ પ્રકાશ,
તે ગુરૂ ભક્તિ કરો ભવિ ભાવે, હર્ષ ધરી હરવા [5]ભવવાસ ॥૩॥

---

૧ ભોગ વિલાસ તણી ૨ સર્વથા અંતરની ૩ વિકાર-ઉદય ૪ ભોગી તૃષ્ણા ૫ જન્મ મરણના ફેરા ટાળવા માટે

પાંચ સમિતિ તથા ત્રણ ગુપ્તિ વિષે.

(હરિગીત છંદ)

અરિહંતના સિદ્ધાંતને બહુમાનથી અવલોકતા,
તે કથનને અનુસાર નિત્યે પ્રેમપૂર્વક વર્તતા
જે [૧]સમિતિધારી સદ્ગુરુને સુખદ શરણું પામજો
ગુણિયલ ગણી ગુરુરાજ તેના ચરણમાં શિર નામજો

કરી નયન નીચા માર્ગમાં મન મગ્ન થઈને ચાલતા,
કરુણારસે થઈ રસિક જે નિર્દોષ જંતુ પાળતા,
ઈર્યા સમિતિ યુક્ત તે ગુરુને સેવી દુઃખ વામજો,
ગુણિયલ ગણી ગુરુરાજ તેના ચરણમાં શિર નામજો ॥૨॥

ભાષા સમિતિ સાચવી જે મધુર વચનો બોલતા
નિર્દોષ લઈને આહાર જે [૨]શુભએષણા ગુણ તોલતા,
કરી ભક્તિ તે ગુરુરત્નની કદિ તે થકી ન વિરામજો,[૩]
ગુણિયલ ગણી ગુરુરાજ તેના ચરણમાં શિર નામજો ॥૩॥

નિજ સર્વ સાધન[૪] ય નથી[૫] જે ગ્રહણ કરતા મૂકતા,
મળ મૂત્ર ભૂમિ પરઠવા ઉપયોગ નહિ કદિ ચૂકતા,
પાંચે સમિતિ સાધતા ગુરુપાસ જઈ [૬]વિશ્રામજો,
ગુણિયલ ગણી ગુરુરાજ તેના ચરણમાં શિર નામજો ॥૪॥

પાપી વિચારોને હણી મનગુપ્તિથી સુવિચારતા,
કર નયન ચેષ્ટા [૭]સહુ હરી જે વચનગુપ્તિ ધારતા,
પરિષહ ખમી [૮]વપુગુપ્તિધારક તે [૯]હૃદે સંક્રામજો,
ગુણિયલ[૧૦] ગણી ગુરુરાજ તેના ચરણમાં શિર નામજો ॥૫॥

---

૧ ઉપયોગ સહિત પ્રવર્તન કરનારા ૨ રૂડી એષણા સમિતિ પાળતા ૩ થાકી—અળગી જશો ૪ ઉપગરણ વસ્તુઓ ૫ જીવ યતના રક્ષણથી ૬ કરજો—શાન્તિ મેળવજો ૭ તજી—છોડી ૮ કાયગુપ્તિવાળા ૯ હૃદયમાં સ્થાપજો ૧૦ [illegible]